

ΚΡΙΤΙΚΑ ΕΙΣ ΑΝΤΙΦΩΝΤΑ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΥΚΟΥΤΡΗ Δρος φιλ.,

βοηθού του Φιλοσοφικού Σπουδαστηρίου.

Δημοσιεύω κατωτέρω διορθωτικὰς τινὰς καὶ ἐρμηνευτικὰς παρατηρήσεις εἰς τὸ κείμενον τῶν λόγων τοῦ Ἀντιφῶντος, πλὴν τοῦ σπουδαιοτέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου, περὶ τοῦ οὐοίου εἰδικῶς θὰ διαλάβω.

Τὸ κείμενον τοῦ Ἀντιφῶντος, ἂν καὶ σπουδαιότατον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς πεζογραφίας, δὲν ἔχει ἀκόμη πλήρως ἀποκατασταθῇ κριτικῶς καὶ ἐρμηνευτικῶς, ἢ δ' ἑλλειψις θετικῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ αἱ ὑπάρχουσαι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη τύχει κριτικῆς ἐπεξεργασίας, καταλείπουσιν ἅλута καὶ τὰ ζητήματα τῆς γνησιότητος τῶν διασωθέντων ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐκείνου λόγων καὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν συγχρόνως ἀναφερόμενον καὶ συχνὰ πρὸς τὸν Ραμνούσιον ταυτιζόμενον Ἀντιφῶντα τὸν σοφιστὴν. Παρακάμπτων ὅλα ταῦτα τὰ ζητήματα, θὰ περιορισθῶ εἰς τὸ παραδεδομένον κείμενον, τοῦ οὐοίου βασικὴ ἐξδοσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ ὑπὸ τοῦ Th. Thalheim ἐπεξεργασθεῖσα ἐκδοσις τοῦ Blass (Lipsiae 1914). Ἡ ὑπὸ τοῦ Louis Gernet νεωτέρα ἐκδοσις τῶν λόγων τοῦ Ἀντιφῶντος εἰς τὴν σειρὰν τῆς Association Guillaume Budé (Paris 1923), πλὴν τῆς καλῆς γαλλικῆς μεταφράσεως, ἐλάχιστα προάγει τοῦ κειμένου τὴν ἀποκατάστασιν.

Εἰς τὸν ὑπὸ ψευδοπλουτάρχου βίον τοῦ Ἀντιφῶντος.

§ 7 Κακίλιος δ' ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ συντάγματι Θουκυδίδου τοῦ συγγραφέως **μαθητὴν** τεκμαίρεται γεγονέναι ἐξ ὧν ἐπαινεῖται παρ' αὐτῷ δ' Ἀντιφῶν.

Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα. Ὅτι ὅμως ἡ γραφὴ **μαθητὴν** δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, εἶναι εἰς πάντα δῆλον. Εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Thalheim ἐκφράζεται ἀμφιβολία, ἂν τὸ σφάλμα εἶναι τοῦ συγγραφέως ἢ τοῦ βιβλιογράφου, παρατίθενται δὲ καὶ ἄλλαι

μαρτυρίαι περὶ τῆς μαθητείας τοῦ Θουκυδίδου παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι· ἀλλ' ὅμως γίνεται δεκτὴ παλαιὰ διόρθωσις τοῦ Wyttenbach τοῦ μαθητὴν εἰς καθηγητὴν—ἡ τοῦ Tarnebe διδάσκαλον ἐκρίθη ἀπιθανωτέρα—, ἣν ἀποδέχονται πάντες οἱ ἐκδόται τοῦ Ἀντιφῶντος, οἱ προτάσσοντες τὸν βίον τοῦτον εἰς τὰς ἐκδόσεις των, καὶ ὁ Γρ. Βερναρδάκις εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πλουτάρχου ⁽¹⁾ καὶ ὁ νεώτατος ἐκδότης τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Καικίλιου ⁽²⁾.

Ἀλλ' ἂν ἀποκλείεται λάθος τοῦ συγγραφέως, μένει ἀνεξήγητον, πῶς ὁ βιβλιογράφος, ὅσονδήποτε ἀμαθὴς καὶ ἀπρόσεκτος καὶ ἂν ὑποτεθῇ, συνέχυσεν δύο τόσον γνωστὰς καὶ διαφόρους λέξεις. Ἀνεξήγητον δὲ παραμένει ἀκόμη, διατὶ νὰ προστεθῇ ἡ λέξις Ἀντιφῶν, ἥτις εἶναι νοητὴ ἐκ τοῦ περὶ αὐτοῦ, καί, ἂν θὰ ἐχρειάζετο νὰ τεθῇ, μᾶλλον κατ' αἰτιατικὴν θὰ προσεδόκατο.

Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἡ μὲν λέξις μαθητὴν ἔχει ὀγιῶς, πρὸ δὲ τῆς λέξεως Θουκυδίδου πρέπει νὰ τεθῇ ἡ λέξις περὶ καὶ τὸ χωρίον νὰ ἔχη ὡς ἑξῆς: Καικίλιος δ' ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ συντάγματι <περὶ> Θουκυδίδου τοῦ συγγραφέως μαθητὴν τεκμαίρεται γεγονέναι, ἐξ ὧν ἐπαινεῖται παρ' αὐτῷ ὁ Ἀντιφῶν.

Ἡ παράλειψις τοῦ περὶ, ὅπως βραχυγραφεῖται μάλιστα εἰς τὰ χειρόγραφα, εἶναι πολὺ πιθανωτέρα καὶ ἡ λέξις ὁ Ἀντιφῶν πολὺ ἀναγκαιοτέρα κατὰ τὴν νέαν γραφὴν. Οὕτω δὲ ἀποφεύγεται ἡ διόρθωσις τοῦ Gernet: Θουκυδίδην τὸν συγγραφέα <αὐτοῦ> μαθητὴν, δι' ἧς τὸ κείμενον ἀδίκως ἀλλοιοῦται τόσον πολὺ ⁽³⁾.

§ 11 Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῶν ν'. εἰσαγγεληθεὶς σὺν Ἀρχεπτολέμῳ ἐνὶ τῶν ν'. ἐάλω, καὶ τοῖς περὶ τῶν προδοτῶν ἐπιτιμίαις ὑπαχθεὶς ἄταφος ἐρρίφη καὶ σὺν τοῖς ἐκγόνοις ἄτιμος ἀνεγράφη.

Αἱ μετὰ τὸ Ἀρχεπτολέμῳ λέξεις ἐνὶ τῶν ν'. εἶναι ἄξια ὀβελισμοῦ, ὡς ἐκ τῆς φῶς εἰσπηδήσασαι.

Ἐκ τῆς φῶς ἐπ' ἴσης παρεῖσφθησαν καὶ ἐν § 10 τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀνωδύμως παραδοθέντος γένους Ἀντιφῶντος αἱ λέξεις τοῦ

¹⁾ Plutarchi Moralia 832 E (τόμ. 5, 147).

²⁾ Caecilii Calactini fragmenta. Collegit E. Ofenloch. Lipsiae (Teubner), 1907 ἀπόσπ. 99.

³⁾ Ἡ λέξις περὶ ἐξέπεσε, φαίνεται, καὶ εἰς τὸ περὶ Ἀντιφῶντος ἀπόσπασμα τοῦ Ἐρμογένους, τὸ ὁποῖον προτάσσεται τῆς ἐκδόσεως τοῦ Thalheim: τὸν Θουκυδίδην δὲ πολλῶν (τοῦτον προσθετεὶ ὁ Blass) κηρωρισμένον καὶ κηκρινῶν νότα τῷ εἶδει τῶν <περὶ> τῆς ἀληθείας λόγων.

Διονυσίου : φασὶ δὲ (τινες προσθ. ἢ τοῦ Ἄλδου ἔκδοσις) ἐν Σικελίᾳ αὐτὸν τελευτῆσαι παρὰ Διονυσίου· ἥδη γὰρ πρεσβύτης ὢν καὶ πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος ἔσκαπτεν αὐτοῦ [τοῦ Διονυσίου] τὰς τραγῳδίας.

1, 2. Δέομαι δ' ὑμῶν, ὦ ἄνδρες, τιμωρῆσαι πρῶτον μὲν τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις, οὓς παρὰ τῶν θεῶν καὶ τῶν προγόνων διαδεξάμενοι κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκείνοις περὶ τῆς καταψηφίσεως δικάζετε, δεύτερον δ' ἐκείνῳ τῷ τεθνηκότι καὶ ἅμα ἔμοι μόνῳ ἀπολελειμμένῳ βοηθῆσαι.

Αἱ λέξεις περὶ τῆς καταψηφίσεως δυσχεραίνουσι. πολὺ τοῦ κειμένου τὴν ἐρμηνείαν, διότι δὲν παρέχουσιν εὐαπόδεκτον νόημα, ἐφ' ὅσον δὲν δικάζουσιν οἱ δικασταὶ μόνον περὶ καταδίκης ἢ χάριν καταδίκης, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἢ δὲ καταψήφισις ἡμπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα—ὅχι ἕξ ἅπαντος—τῆς δίκης. Ἡ μετάφρασις τοῦ Γάλλου ἐκδότου : vous vous conformez toujours, quand vous condamnez δὲν αἰρεῖ τὴν δυσχερείαν τοῦ δικάζετε περὶ τῆς καταψηφίσεως.

Ὁ Reiske ἥδη, εἰς ὃν τὰ πλεῖστα ὀφείλει ἡ φιλολογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου τῶν ρητόρων, προέτεινε νὰ γράψωμεν ἢ περὶ τῆς καταφαρμακεύσεως ἢ πρὸ τῆς καταψηφίσεως. Ἄλλ' ἡ μὲν πρώτη διόρθωσις δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, διότι ἡ ἄλλως ἀμάρτυρος λέξις θὰ ἐσῆμαινεν, ἂν ὑπῆρχε, τὴν διὰ μαγγανειῶν γοητείαν (πρβλ. Πλάτ. Παῖδρ. 242 E διὰ τοῦ ἔμοῦ στόματος καταφαρμακευθέντος ὑπὸ σοῦ ἐλέχθη· βραδύτερον τὸ ῥῆμα ἔλαβε τὴν ὑπὸ τοῦ Reiske ὑποτιθεμένην σημασίαν)· ἢ δὲ δευτέρα εἶναι ἄστοχος, διότι ἡ φράσις δικάζετε πρὸ τῆς καταψηφίσεως οὐδὲν λέγει, ἐφ' ὅσον ἡ καταψήφισις, ἀβεβαία καὶ ἄδηλος ἔκβασις τῆς δίκης, δὲν δύναται νὰ τεθῇ ὡς δεδομένον πρὸς καθορισμόν, ἢ δὲ φράσις ἐδῶ εἶναι γενικὴ, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ κατήγορος εἰς τὸν λόγον του παριστᾷ τὴν καταδίκην ὡς βεβαίαν.

Ἡ γενικότης τῆς φράσεως ἐμποδίζει καὶ τὴν ἀποδοχὴν τῆς δειλῶς προβληθείσης ὑπὸ τοῦ Thalheim διορθώσεως περὶ τῆς φαρμάκων δόσεως, ἢ ὅποια ἕξ ἄλλου εἶναι λίαν τολμηρά. Τὴν δυσκολίαν δὲν αἰρεῖ οὐδὲ ἡ διαγραφή τῆς φράσεως, ἣν, προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Lehner, ἀπεδέχθη καὶ ὁ Maetzner ⁽¹⁾, διότι ἐδῶ ἀπαιτεῖται ἕνας προσδιορισμὸς τοῦ δικάζετε, ὁ δὲ Thalheim παρετήρησεν, ὅτι καὶ τοῦ λόγου ὁ ρυθμὸς ἐμποδίζει τὴν διαγραφὴν. Τοιουτοτρόπως ὁ Wilamowitz ⁽²⁾

¹⁾ *Antiphontis orationes* XV. Recognovit, annotationem criticam et commentarios adjecit Eduardus Maetzner, Berolini, 1838.

²⁾ Die erste Rede des Antiphon. *Hermes* 22 (1887) σ. 194-210.

παρατηρεῖ, ὅτι τὰς λέξεις αὐτὰς «δὲν ἡδυνήθη μήτε νὰ ἐννοήσῃ μήτε νὰ θεραπεύσῃ».

Εἰς τὸ χωρίον ὅμως αὐτό, νομίζω, ἔχομεν ἓνα συνηθέστατον παράδειγμα ἐκπτώσεως λέξεως ἕνεκα τοῦ ὁμοιοτελεύτου, τῆς ὁποίας ἡ ἀποκατάστασις δὲν εἶναι δύσκολος. Ὁ Ἀντιφῶν ἔγραψε: *κατὰ τὸ αὐτὸ ἐκείνοις περὶ τῆς κατὰ <ψηφίσεως ἢ ἀπο>ψηφίσεως δικάζετε*. Ἀπὸ τὸ ἓνα δὲ—*ψηφίσεως* ἢ μεταπῆδησις εἰς τὸ ἄλλο δὲν ἦτο δύσκολος καὶ οὕτως ἄνευ μεταβολῆς σοβαρᾶς ἐπιτυχάνεται νόημα ἄριον.

Αἱ λέξεις *ἀποψήφισις* καὶ *ἀποψηφίζομαι* ἀπαντῶσιν ἤδη παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι (5,9. 5,90 καὶ ἄλλαχού), ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ρῆμα *καταψηφίζομαι* (π.χ. 1,12).

1,6 *Καίτοι αὐτὸ τοῦτο ἐχοῖν, ὃ καὶ ἐγὼ προυκαλούμην, προθυμηθῆναι, ὅπως τὸ πραχθὲν ἢ ἀληθὲς ἐπεξελεθεῖν* μὲν γὰρ ὁμολογούντων τῶν ἀνδραπόδων οὗτος τ' εὖ εἰδὼς ἂν ἀπελογεῖτο καὶ ἀντέσπευδε πρὸς ἐμέ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀπήλλακτο ἂν ταύτης τῆς αἰτίας· ὅπου δὲ μὴ ἡθέλησεν ἔλεγχον ποιήσασθαι κλπ.

Ἡ κατὰ τὸ 1880 παρατήρησις τοῦ Jernstedt διὰ τὰ τοῦ χωρίου τούτου (nondum emendata), ἱσχύει καὶ σήμερον ἀκόμῃ.

Ὁ Reiske ἠναγκάσθη νὰ ἐξηγήσῃ τὸ *ἢ ἀληθὲς*=γέννηται φανερόν, in lucem proferatur, καὶ ν' ἀποδώσῃ τὴν λέξιν *ἀληθὲς* κατὰ τὴν ἐτυμολογικὴν τῆς σημασίαν=οὐ λανθάνον, non obscurum, non ignotum. Ὁ ἴδιος ὅμως διατυπώνει ἀμφιβολίαν, ἂν ἡ λέξις ἀπαντᾷ μὲ τὴν σημασίαν αὐτήν⁽¹⁾.

Ὁ Dobree μετ' αὐτὸν ⁽²⁾ διορθώνει: *ὅπως τὸ πραχθὲν ἠλέγχθη ἀληθὲς, ἐπεξελεθεῖν* καὶ παραβάλλει πρὸς τὸ § 7 καὶ § 19. Ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβολὴ εἶναι μεγάλη καὶ ὁ ἀόριστος *ἠλέγχθη* δὲν δικαιολογεῖται μὲ τὴν εἰς τὸ ἀγγλικὸν ἀπόδοσιν might have been. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἡμέτερος Ν. Δούκας ⁽³⁾ ἀφῆνει τὸ κείμενον, ὡς ἔχει, καὶ ἐξηγεῖ: ἵνα τὸ πραχθὲν γέννηται φανερόν ὥσπερ ἐστὶν ἀληθὲς.

Ὁ Mätzner διατηρεῖ τὴν ὑπάρχουσαν γραφὴν μὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ Bekker, δὲν τολμᾷ δὲ νὰ ὑποστηρίξῃ περισσότερον τὴν διόρθωσίν

⁽¹⁾ Ἀντὶ τοῦ μὲν γὰρ ὁμολογούντων, ὅπερ παρέχουσιν οἱ κώδικες, ἡ vulgata εἶχε μὴ ὁμολογούντων γάρ, ἐξ οὗ ὁ Bekker διώρυθωσε τὸ τῶν χειρογράφων εἰς μὴ γὰρ ὁμολογούντων, ὅπερ ἔχουσιν αἱ νέαι ἐκδόσεις πᾶσαι.

⁽²⁾ Adversaria critica ed. G. Wagner (Berolini) I 1 σ. 145.

⁽³⁾ Λόγοι τῶν Ἀττικῶν ρητόρων. Τόμ. 10 (Βιέννη 1813) σ. 158.

του: ὅπως <ἄν> τὸ πραχθὲν ἦ ἀληθὲς=qualiscumque sit ἡ ἀλήθεια τῶν πραχθέντων ⁽⁴⁾).

Ὁ Sauppe ⁽⁵⁾ διαγράφει τὸ προθυμηθῆναι, ὡς ἐπανάληψιν τοῦ ἄνωτέρω προθυμηθῆναι καὶ διορθώνει: ὅπως τὸ πραχθὲν ἦν καὶ τὸ ἀληθές, παραβάλλων τὸ ἐν 5,25 κρεῖσσον ἦν καὶ τὸ ἀληθές καὶ τὸ γεγεννημένον καὶ 6,23 ἔφραζον ἂν τὰληθῆ καὶ τὰ γενόμενα. Ἄλλ' ἔδω λόγος ἐκβολῆς τοῦ προθυμηθῆναι δὲν ὑπάρχει: τοῦναντίον ἡ ἐπανάληψις του δίδει τόνον εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἀντίθεσιν ἐκείνου, ποῦ ἐπροθυμοποιήθη νὰ πράξῃ ὁ κατηγορούμενος, καὶ ἐκείνου, διὰ τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ δείξῃ προθυμίαν.

Τὴν διαγραφὴν τοῦ προθυμηθῆναι ἔδεδχη καὶ ὁ Schöll, ὅστις διώρθωσεν: ὅπως τὸ πραχθὲν ἦν, ἀληθῶς ἐπεξελεθεῖν, καὶ ὁ Wilamowitz, ὅστις γράφει ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς τὴν λέξιν σαφηνές, ἦν ὅμως πρὸ πολλοῦ εἶχεν ὁ Lehner προτείνει ^(5α), ἐν ᾧ ὁ Vahlen ⁽⁶⁾ γράφει: ὅπως τὸ πραχθὲν ἦν ἀληθές ἐπεξελεθεῖν, καὶ ἐξηγεῖ: quem ad modum justum erat inquirere. Ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τῶν λέξεων ἀπῴδει πρὸς τοιαύτην ἐξηγνήϊαν καὶ ἡ ἐξηγήσις ἀληθές=δίκαιον δὲν εἶναι εὐπρόσδεκτος.

Ὁ Blass προβαίνει εἰς τολμηρὰν διόρθωσιν: ὅπως τὸ πραχθὲν εἰς τὸ ἀληθές ἐξελεγχθῇ καὶ παραβάλλει Θουκ. 3,64 ἃ δὲ ἡ φύσις αἰεὶ ἐβούλετο, ἐξηλέγχθη εἰς τὸ ἀληθές. Ἀλλὰ κάνεις λόγος δὲν ὑπάρχει νὰ ὑποπτεύσωμεν τὸ ἐπεξελεθεῖν.

Ὁ C. Schüler (Questiones Vergilianae. Diss. Gryphisvaldiae 1883. Thesis 3) ἀποκρούων τὴν διόρθωσιν τοῦ Bekker μὴ γάρ..., προτείνει νὰ γράψωμεν: ὅπως τὸ πραχθὲν ἦ ἀληθές ἐπεξελεθεῖν' <ἐπεξελεθῶν> μὲν γάρ... ⁽⁷⁾ Ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν οὔτε ἡ δυσκολία τοῦ ἦ ἀληθές αἰρεται, διὰ νὰ γίνῃ δὲ δεκτὴ ἡ προσοθήκη τοῦ ἐπεξελεθῶν, πρέπει νὰ γράψωμεν <καὶ> ὁμολογούντων τῶν ἀνδραπόδων.

Τὴν διόρθωσιν τοῦ Bekker ἀποκρούει καὶ ὁ Keil, φρονῶν, ὅτι, ἂν προσετίθετο ἡ ἄρνησις, θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῇ παρὰ τὸ οὗτος καὶ τὸ ἐμοὶ «eine für mich unerträgliche Konstruktionshalte» καὶ προτείων νὰ προστεθῇ ἡ πρόθεσις <ἐκ> μὲν γάρ.... (Πρβλ. 8 ἐκ μὲν γάρ τῆς

⁴⁾ Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 132.

⁵⁾ Quaestiones Antiphontaeae. Index Scholarum Gottingae (1861) σ. 4.

^{5α)} Παρ. Mätzner σ. 9.

⁶⁾ Τὴν διόρθωσιν παρέχει ὁ Ignatius (De Antiphontis elocutione. Bero-lini, 1882 σ. 104), ἐξ οὗ τὴν παραλαμβάνει ὁ Keil (Antiphon κατὰ τῆς μητριᾶς ἐν Jahrbücher für Philologie 135 (1885) σ. 99 σημ. 15), ὅστις καὶ τὴν ἐπικρίνει.

⁷⁾ Τὴν διόρθωσιν ἀναφέρει ὁ Keil ἐνθ' ἄνωτέρω.

βασάνου], ἀναφέρει δὲ τὸ *ὁμολογούντων* εἰς τὸ ὑποκείμενόν του ἄνευ ἄλλου προσδιορισμοῦ. Τὸ δὲ ἄλλο τμήμα τῆς προτάσεως διορθώνει: *ὅπως τὸ πραχθὲν ἢ τἀληθὲς ἐπεξέλθη*, τρέπει δὲ προηγουμένως τὸ αὐτὸ τοῦτο εἰς αὐτὸν τοῦτο, ἵνα γίνῃ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ καὶ ἐγὼ, φρονῶν ὅτι τὸ τοῦτο δὲν χρειάζεται νὰ τονισθῇ καὶ ἐπομένως εἶναι περιττὸν τὸ αὐτό.

Ἀλλὰ καὶ αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπιδοκιμαστοῦν. Τὸ αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὸ τοῦτο, διότι ἐδῶ ὁ ρήτωρ ἀντιθέτει ἐκεῖνο, ποῦ ζητεῖ, πρὸς ὅ,τι ἐπροθυμήθησαν οἱ ἀντίπαλοι (*ἐν οἷς δ' οὐκ ἦν πυθέσθαι τοῦτ' αὐτὸ προῦθυμήθη*). Καὶ ἡ ἄλλη δὲ διόρθωσις εἶναι μὲν παλαιογραφικῶς δόκιμος, ὅπως δεικνύει ὁ Keil, ἀλλὰ δὲν αἶρει τὰς δυσκολίας. Διότι ἐδῶ δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἂν θὰ γίνῃ ἡ ἔρευνα, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀρίστου τρόπου τῆς ἐρεῦνης, διότι καὶ ὁ ἀντίπαλος εἶχε δεῖξει προθυμίαν εἰς τὴν ἔρευναν· ἡ γραφὴ ἄρα ὅπως τὸ *πραχθὲν ἢ τἀληθὲς ἐπεξέλθη* δὲν λέγει τίποτε. Ἀλλ' οὐδ' ἡ προσθήκη τὸ *πραχθὲν ἢ τἀληθὲς ἔχει κἀνένα λόγον*. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ *πραχθέντα* ἐναλλάσσονται πρὸς τὸ *τἀληθές*, πολλάκις ὁμοῦς κεῖνται καὶ μαζὶ ἡ ἀλήθεια τῶν *πραχθέντων*, διατὶ δὲ νὰ ιεθοῦν καὶ αἱ δύο λέξεις, δὲν μας λέγει ὁ Keil. Ἀλλὰ συντακτικῶς καὶ ἡ ὑποτακτικὴ δὲν εὐοδοῦται, διότι ἀπὸ τὸ *προθυμοῦμαι* ἐξαρτᾶται ἡ ἀπαρέμφατον ἢ τὸ πολὺ πλαγία ἐρώτησις μὲ τὸ ὅπως καὶ μέλλοντα, καθὼς ἐν Πλάτ. Φαίδ. 91 Α, πολὺ δὲ μεταγενέστεροι συνέτασσαν καὶ τελικὴν πρότασιν (Πλουτ. Θεμ. 12).

Τελευταῖα ὁ Thalheim ἐξηγεῖ τὸ ἦ=liceret καὶ ὑποπτέυει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀληθῶς, ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία εἶναι ἐξεζητημένη, ἐν ᾧ ἡ φθορὰ τοῦ κεϊμένου φαίνεται βαθύτερα. Δὲν γνωρίζω ἐπ' ἴσης κατὰ τὶ προάγει τὸ κεῖμενόν ἢ ὑπὸ τοῦ Gernet διαγραφὴ τοῦ *ἐπεξελθῆν*.

Καθ' ἡμᾶς ἡ διόρθωσις τοῦ Bekker μὴ (ἀντὶ μὲν) γὰρ *ὁμολογούντων* δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ὅχι μόνον δι' οὗς ὁ Keil ἀνέφερε λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι τοῦ μὲν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ στερεηθῶμεν εἰς τοιαύτην σύνταξιν ἀντιθετικὴν, ὅπως δεικνύει τὸ κατωτέρω: *ὅπου δὲ μὴ ἠθέλησεν κλπ.* Ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἄρ.ησιν δυνάμεθα νὰ στερεηθῶμεν, διότι τὸ προκῦπτον νόημα θὰ ἦτο ἄχρουν καὶ ἀόριστον, καὶ πρὸ παντὸς δὲν ἐξηγεῖ τὸ κατωτέρω ἀπῆλλακτο ἂν τῆς αἰτίας. Τὸς δὲ ἀντιρρήσεις, ποῦ φέρει ὁ Keil κατὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἀρνήσεως, αἶρει ἡ προσθήκη τοῦ <μηδὲν> μὲν γὰρ *ὁμολογούντων* τῶν ἀνδραπόδων (ἐξ ὧν ἐγὼ κατηγορῶ), ἥτις καὶ παλαιογραφικῶς δὲν εἶναι ἀπίθανος καὶ τὴν προσθήκην πλεονόντων προσδιορισμῶν δὲν ἐπιβάλλει.

Ὡς πρὸς τᾶλλα, ἡ δυσκολία, φρονῶ, κεῖται εἰς τὸ ὅπως, τὸ ὅποιον

δὲν εἶναι ὑγιές, ἐφ' ὅσον, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὸ προθυμηθῆναι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξαρετήσωμεν τελικὴν πρότασιν, τὸ δὲ ὅπως δὲν δύναται ν' ἀποτελῇ σκοπὸν τοῦ ἐπεξελθεῖν (*). Ὅφειλε δὲ τὴν γέεισίν του τὸ ὅπως εἰς τὸ ἦ, τὸ ὁποῖον προέκλυεν ἐκ τοῦ ἦ, τύπου σπανιωτέρου καὶ ἀγνωστοτέρου. Τώρα, ἂν τὸ ὅπως εἶναι τελείως ὑποβολιμαῖον ἢ κρύπτει τὴν λέξιν ἅπαν, δὲν δύναμαι ν' ἀποφανθῶ. Πιστεύω ὅμως, ὅτι ἡ ἀρχικὴ μορφή τοῦ χωρίου ἦτο τοιαύτη τις: προθυμηθῆναι ἅπαν (ὅπερ δύναται καὶ νὰ λείπῃ) τὸ πραχθὲν ἢ ἀληθές<τατ> ἐπεξελθεῖν. <μηδὲν> μὲν γὰρ ὁμολογούντων τῶν ἀνδραπόδων κλπ.

Αἱ μεταβολαὶ εἶναι πολλάι—εἶναι ἀληθές—, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀνεξήγητοι, παρέχουσι δὲ νόημα πολὺ εὐπροσδεκτότερον, νομίζω, παρὰ τὰς ἄλλας διορθώσεις.

1, 10 Βασανιστὰς δὲ αὐτοὺς τούτους ἐκέλευον γίνεσθαι ἐμοῦ παρόντος, ἵνα μὴ ἀναγκασόμενοι ἂ ἐγὼ ἐπερωτῶ μὴ λέγοιεν.

Οὕτως ἔχουσι τὰ χειρόγραφα. Ὁ Reiske προσέφερουν εἰς τὰς δύο ἀρνήσεις καὶ ἐπρότεινε νὰ γράφῃ ἐπερωτῶμι ἐξηγῶν: ne vi coacti ea dicerent quae ego int.rogarem. Τὸν τύπον τοῦτον, ὃν ἐδέχθησαν πολλοί, διώρθωσεν αὐτικώτερον ὁ Jernstedt ἐπερωτῶην, καὶ τοῦτο ἅπαντι εἰς ὅλας τὰς ἐκδόσεις τὰς νεωτέρας.

Ὑπερασπιστὰς ὅμως εὗρεν ἡ παράδοσις εἰς τὸν Dobree (1), ὅστις ὅμως ἐξηγεῖ πλημμελέστατα, ὅπως ὀρθῶς ὁ Mätzner (2) παρατήρησεν ἤδη, τὸ ὅλον χωρίον, καὶ τὸν Kloiz (3), ὅστις θεωρεῖ, ὅτι ἡ διπλὴ ἀρνήσις ἐτέθη πρὸς ἐντονωτέραν δῆλωσιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα διώρθωσις παρέχει εὐκολωτέραν σύνταξιν· ἀλλὰ καὶ δὲν εὐρίσκω, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ λόγον ἀποχωρῶντα διορθώσεως, καὶ δὴ προκειμένου περὶ συγγραφῆς ἀρχαϊκοῦ. Τοῦναντίον νομίζω, ὅτι καὶ αἱ δύο ἀρνήσεις ἀριστα κεῖνται, ἡ μία μὲν συναπτομένη στενωτάτα μὲ τὸ ἀναγκασόμενος, ἡ δ' ἄλλη ἀποδιδομένη εἰς ὅλην τὴν πρότασιν. Ἑρμηνευτέον ἄρα: Ἵνα, ἀπυλλαγμένοι παντός ἐξαναγκασμοῦ, μὴ λέγωσιν ὅσα ἐγὼ τοὺς ἐρωτῶ.

*) Τοῦτου σκοπὸς εἶναι τὸ εὖ εἰδὼτα τὸν φεύγοντα ἀντισπεύδειν πρὸς τὸν διώκοντα καὶ τὸ τὴν μητέρα ἀπηλλάχθαι τῆς αἰτίας.

1) Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 146. Ut nisi (veritatis vi) coacti, nil affirmarent (οἱ ἀδελφοί) eorum quae (apud vos iudices) interrogatus essem.

2) σ. 134.

3) Quaestiones criticae σ. 97 (παρὰ Mätzner σ. 134).

1,14 Ταύτην οὖν *πυθομένη* ἡ μήτηρ τοῦ ἀδελφοῦ ἐποίησατο *φίλην αἰσθηομένη* δ' οὗ ἀδικεῖσθαι ἐμελλεν ὑπὸ τοῦ Φιλόνεω, μεταπέμπεται...

Ἡ μετοχή *πυθομένη* δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως οὐδὲ παρέχει νόημα⁽¹⁾, πρῶτος δὲ ὁ Dobree⁽²⁾ τὴν ὠβέλισεν ὡς διττογραφίαν τοῦ κατωτέρω *αἰσθηομένη* καὶ τὸν ἠκολούθησαν οἱ πλείστοι τῶν φιλολόγων, ἐν ᾧ ὁ Cobet τὴν μεταθέτει εἰς τὴν θέσιν τοῦ *αἰσθηομένη*, ὅπερ θεωρεῖ ὡς γλῶσσημα. Τὴν γνώμην τοῦ Cobet, ἥ; δικαιολογίαν δὲν εἶχον ὑπ' ὅψει μου, ψέγει ὁ Keil⁽³⁾ παραβάλλων πρὸς τὸ παρὰ Θουκ. 1,116 ὡς ᾗσθηοντο· ἄλλως ἡ διόρθωσις τοῦ Cobet καταστρέφει τὸ νόημα, διότι τὰ μέλλοντα μᾶλλον *αἰσθάνεται* τις ἢ *πυνθάνεται*.

Ἄν κινεῖς ἄλλος ἐπεχείρησε νὰ διόρθωσῃ τὴν λέξιν, δὲν γνωρίζω. Ὁ Weber μόνον διώρθωσε *πιστουμένη*, ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνω, τί νόημα δύναται νὰ προκύψῃ ἐντεῦθεν. Ὁ Ἀντιφῶν, νομίζω, ἔγραψε *προμηθουμένη* καὶ τὸ προκύπτει νόημα ὅμι μόνον ἐντονωτέραν καθιστᾷ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐνοχῆς τῆς μητρειᾶς, ἀλλὰ καὶ συμφωνότερον εἶναι πρὸς τὴν περὶ προμελείης κατηγορίαν τοῦ λέγοντο, τὸν λόγον, ἦν περιφανῶς ἐπιρρίπτει ἐν § 9 καὶ 22 (ἐνθα ὁ πατήρ του εἶναι τῶν ἐκ προνοίας ἀποθνησκόντων) καὶ 25 καὶ 26 (βουλεύσασα τὸν θάνατον).

1,21 Ἐγὼ μὲν γε τῷ τεθνεῶτι ὑμᾶς κελεύω καὶ τῷ ἡδικημένῳ τὸν αἰδίων χρόνον τιμωροὺς γενέσθαι⁽¹⁾.

Ὁ ἡδικημένος τὸν αἰδίων χρόνον, ὁ ὑποστάς δηλαδὴ ἀνεπανόρθωτον ἀδικίαν, εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τεθνεῶτα. Καὶ ὅμως ἡ προσθήκη τοῦ καὶ τῷ, ἂν δὲν ἐπιφέρει σύγχυσιν, πάντως ἑξασθενίζει τὸν τόνον τοῦ λόγου. Διὸ πρέπει νὰ διαγραφοῦν αἱ λέξεις καὶ τῷ, ὥστε νὰ μείνῃ ἡ μετοχή *ἡδικημένῳ* ὡς παρὰθεσις τοῦ τεθνεῶτι. Τὸν καὶ διέγραψε καὶ ὁ Ignatius, ἀλλ' ἄπορον, διατὶ διατηρεῖ καὶ τὸ ἄρθρον⁽²⁾.

1,24 καὶ ἐγὼ μὲν ἐπεξέρχομαι λέγων, ἵνα δῶ δίκην... καὶ τιμω-

⁽¹⁾ Ὁ Müller, ὁ παρὰ Didot ἐκδότης, μεταφράζει ἐλευθερώτατα quum intellexisset cuja esset.

⁽²⁾ Ἐνθ, ἀνωτ. σ. 146.

⁽³⁾ Ἐνθ, ἀνωτ. σ. 90 σημ 1.

⁽¹⁾ Ὁ A περὶ αἱ μὲντοι, ὁ δὲ Ad. Bohlmann (Antiphontea. Diss. Vratislaviae 1882) προτείνει νὰ γραφῇ *μίντοις*, παραβάλλων τὰ 5, 19 καὶ 6, 3. Μήπως μὲν γάρ;

⁽²⁾ Ἀναλόγως διώρθωσεν ὁ Herwerden καὶ ἐν 1,3 δεῦτερον δὲ ἐκείνῳ [τῷ] τεθνηκότι.

ρήσω... τοῖς νόμοις τοῖς ὑμετέροις· ταύτη καὶ ἄξιον μοι βοηθῆσαι ὑμᾶς ἅπαντας.... οὗτος δὲ τὰναντία, ὅπως ἢ τοὺς νόμους παριδοῦσα μὴ δῶ δίκην, ὣν ἡδίκηκε, ταύτη βοηθὸς καθέστηκε.

Ὁ A. Bohlmann⁽¹⁾ πορευτήρησεν, ὅτι τὸ μὲν ἓνα ταύτη ἐπιρρηματικῶς λαμβάνεται, τὸ δὲ ἄλλο ἀντωνυμικῶς, ὅπερ τόσον πλησίον ὅν προσπίπτει τραχύ, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ταύτη πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ hanc ob causam, ὅπερ οὐδαμοῦ συναντᾶται, ἐπρότεινε δὲ μετὰθεσιν τούτου μετὰ τὸ ἐπεξέρομαι, ὅπερ ἐνταῦθα στερεῖται ἀντικειμένου.

Συγχρόνως περίπου ὁ Herwerden⁽²⁾ ἀνανεώνει ὑποψίαν τοῦ Hartman νὰ διορθωθῇ εἰς ταιγαροῦν ἢ διὰ ταῦτα, προτείνει δὲ ὡς ἀσπασιωτέραν τὴν διαγραφὴν τῆς λέξεως ταύτη, ὡς προσελθούσης ἐκ τοῦ ἐπομένου ταύτη, ὅτε πρέπει νὰ γραφῇ—λέγει—τιμωρῶ ἀντὶ τιμωρήσω, διὰ λόγους ἀκατανοήτους εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον.

Εἶναι εὐκολον νὰ μαντεύσῃ κανείς, ὅτι ἐδῶ ὁ Ἀντιφῶν ἔγραψε ταῦτα, ὅπερ πλειστάκις παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐκλαμβάνεται ἐπιρρηματικῶς ἀντὶ τοῦ διὰ ταῦτα.

2β3 Εἰ γὰρ νῦν διὰ τῆς ἔχθρας τὸ μέγεθος εἰκότως ὕφ' ὑμῶν καταδοκοῦμαι, πρὶν ἐργάσασθαι εἰκότερον ἦν τὸν εἰδότα τὴν νῦν ὑποψίαν εἰς ἐμὲ ἰοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τινα ἔργων ἐπιβουλευόντα αὐτῷ, διακωλύειν μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἐργασάμενον εἰς ἐκουσίους καὶ προδήλους ὑποψίας ἐμπεσεῖν.

Ἡ μετοχὴ τὸν εἰδότα παρέσχε πράγματα εἰς τοὺς φιλολόγους, διότι, ἐν ᾧ αὕτη προϋποθέτει τριτοπρόσωπον σύνταξιν. τὰ κατωτέρω εἶναι εἰς πρῶτον πρόσωπον. Ὁ Reiske ἤδη ἠναγκάσθη νὰ ἐξηγήσῃ: τὸν εἰδότα=ἐμμαντὸν εἰδότα καὶ νὰ δηλώσῃ, ὅτι δὲν θὰ τοῦ ἀπῆρεσκεν ἢ γραφὴ ἐμμαντὸν εἰδότα. Ταύτην δὲ περίπου ἐπρότεινε ὁ Pahlé γράφων αὐτὸν εἰδότα. Ἀντὶ τούτου ὁ Kayser ἐπρότεινε νὰ γραφῇ: εἰκότερον ἦν τοι εἰδότα ἢ ἦν προειδότα καὶ ἡ τελευταία αὕτη διόρθωσις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Briegleb καὶ τῶν νεωτάτων ἐκδοτῶν, ἐν ᾧ ὁ Hirschig⁽¹⁾ καὶ ὁ Jernstedt διέγραψαν τὸ ἄρθρον.

Ἄλλ' ἢ μὲν διαγραφὴ τοῦ ἄρθρου δὲν ἔχει λόγον, διότι δὲν ἐξηγεῖται, πῶς προέκυψεν ἐκεῖ, ἐκ δὲ τῶν διορθώσεων τοῦ Kayser ἢ

¹⁾ Αὐτόθι σ. 9.

²⁾ Nova Studia ad Antiphontem ἐν Mnemosyne N. S. 11 (1883) σ. 203—231.

¹⁾ Selectae emendationes et observationes in Antiphontem. Philologus 9 (1854) σ. 731.

δευτέρα, ἢ καὶ ἀσπαστοτέρα, προσκρούει εἰς τὸ κατωτέρω: λαθὼν τε σαφῶς ἤδη τήνδε τὴν ὑπόψιν εἰς ἐμὲ ἰοῦσαν, ὅπου κεῖται τὸ ἥδη ἀπλοῦν (²).

Τὸ χωρίον διορθώνεται εὐκολώτερα, ἂν γράψωμεν: εἰκότερον ἦν τὸ εἰδὼτα.... διακωλύειν, ἀνάγοντες τὸ ἄρθρον τὸ εἰς τὸ ἀπαρέμφατον διακωλύειν(³). Ἡ ἐκ τοῦ τὸ γένεσις τοῦ τὸν διὰ τὴν πλησίον μετοχὴν εἰδὼτα εἶναι εὐεξήγητο.

Ὡς πρὸς τὰ κατωτέρω, ἐδέχθην τὴν διόρθωσιν τοῦ Reiske ἰοῦσαν ἀντὶ οὖσαν, ἀλλὰ δὲν ἀποκρούπω, ὅτι θεωρῶ ὑπόπτους τὰς λέξεις εἰς ἐμὲ ἰοῦσαν, ὡς προσελθούσας ἐκ τῶν κατωτέρω (§ 3 καὶ 6) ἐπαναλαμβανομένων.

Ἀδίκως κατὰ τὴν γνώμην μου ὁ Thalheim ἀντικατέστησε τὸ ὑποψίας διὰ τοῦ ἀτυχίας παραβάλλον πρὸς τὸ 281 καὶ 3810, διότι ἐδῶ δὲν θὰ περιέπιπεν εἰς προφανεῖς ἀτυχίας, ἀλλ' εἰς ὑποψίας, αἵτινες ἠδύναντο ἐκεῖ νὰ καταλήξωσι (πρβλ. γ 7 διὰ τὸ φανερὰν εἶναι τὴν ὑπόψιν αὐτῶ). Ἀπίθανος δὲ ἄλλως εἶναι τοιαύτη μεταβολή (⁴).

2812 ἐμὲ δὲ ἐκ τε τῶν προειργασμένων γνώσεσθε οὔτε ἐπιβουλεύοντα οὔτε τῶν οὐ προσηκόντων ὀρεγόμενον.

Ὑπὸ τῶν φιλολόγων παρατηρήθη ὅτι ὁ τε, δὲν παρέχουσι τὰ χειρόγραφα, δὲν ἀποδίδεται μὲ ἄλλον τε. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι πολλάκις, καὶ παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι ἀκόμη, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἀρχίζει μία περίοδος μὲ τε καὶ δὲν ἀκολουθεῖ κατόπιν ἄλλο, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ὁ σύνδεσμος οὗτος συνδέῃ περιόδους καὶ ὅχι λέξεις μόνον, ὅπως ἐνταῦθα. Δι' αὐτὸ ἡ ὑπεράσπισις τῆς παραδεδομένης γραφῆς ὑπὸ τοῦ Mätzner (σ. 159—60), ὅτι παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ ρήτορος ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχε κατὰ νοῦν νὰ εἰπῇ, καὶ ἐκ τῆς νῦν ἀπολογίας ἀνάπτον ὄντα γνώσεσθε ἢ τι παρόμοιον, δὲν δύναται νὰ ἐπιδοκιμασθῇ, ἅφ' οὗ πρόκειται περὶ λόγων τοῦ γραφεύου, ὅπως παρατηρεῖ ὁ H. Schäfer (¹), ἐκ δὲ τῶν ἐπιφερομένων παραδειγμάτων τὸ μὲν ἐν ὀρθῶς

²) Ὁ C. Linder (De rerum dispositione apud Antiphontem et Andocidem oratores Atticos commentatio. Upsaliae, 1859 σ. 28 σημ. 89) δὲν ἐγκρίνει τὴν διόρθωσιν τοῦ Kayser, προτείνει δὲ νὰ γραφῇ τὸν δεδιότα (πρβλ. α2, β5 καὶ γ2) ἀντὶ ἐμὲ τὸν δεδιότα.

³) Πρβλ. Σοφ. Ἀντιγ. 710 καὶ 723 καὶ Κύρου Πιστ. 5,4,9.

⁴) Ἡ δύνατο νὰ γραφῇ καὶ οὕτω: εἰκότερον ἦν <τοῦ>το εἰδὼτα, ὅτε ἡ φράσις τὴν νῦν ὑπόψιν εἰς ἐμὲ οὖσαν εἶναι ὀβελιστέα.

¹) De nonnullarum particularum apud Antiphontem usu. Diss Göttingae 1877 σ. 11—12.

ἀποκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Reiske (ὑπό τε τοῦ <νόμου ὑπό τε τοῦ> ἄρξαντος τῆς πληγῆς 4β6), τὸ δὲ ἄλλο, 4 δ 3, περὶ οὗ κατωτέρω, παρουσιάζει σύνδεσιν περιόδων καὶ τὸν τύπον τε γάρ.

Δὲν δύναται ὁμοίως οὐδὲ τοῦ Schäfer ἡ γνώμη περὶ διαγραφῆς τοῦ τε νὰ ἐπιδοκιμασθῇ, μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ὅλα τὰ κατωτέρω λεχθέντα περιλαμβάνονται εἰς τὰ προειργασμένα καὶ ἐπομένως τίποτε δὲν λείπει ἐδῶ. Τοῦναντίον ἡ ἀπότομος ἀκριβῶς μετάβασις εἰς τὰ προειργασμένα δεικνύει, ὅτι καὶ λείπει σχετιζόμενον στενότερον μὲ τὸν προηγούμενον λόγον· ἐξ ἄλλου δὲ πολὺ συχνὰ ἀπαντᾶται εἰς τὰς τετραλογίας ἡ κατὰ ζεύγη αὐτῇ σύνταξις π. χ. 2α9 ὑπό τε τῶν εἰκόταν ὑπό τε τῶν παραγενομένων—3α1 ὑπό τε τοῦ νόμου κατακέκριται ὑπό τε τῶν ψηφισαμένων 3β10 ὑπό τε τῆς ἀληθείας τῶν πραχθέντων ὑπό τε τοῦ νόμου⁽²⁾.

Ὁρθῶς ἄρα ὁ Spengel καὶ ὁ Blass ἐδέχθησαν τὴν ἔκπτωσιν λέξεων τινων, πιθανώτατα δέ, κατ' ἐμέ, ὁ συγγραφεὺς εἶχε γράψαι: ἔκ τε τῶν προειρ<ημένων ἔκ τε τῶν προειρ>ρασμένων γνώσεσθε κλπ. Οὕτω καὶ ἡ σύνδεσις πρὸς τὰ προηγούμενα ἐπιτυγχάνεται κανονικῇ καὶ παλαιογραφικῶς εὐδοοῦται ἡ διόρθωσις.

2γ5 εἰ γὰρ ἀπεγένετο, τὸν μὲν κίνδυνον τὸν αὐτὸν ἐμελλε καὶ παρὼν κινδυνεύειν—πᾶς γὰρ αὐτῶν ληφθεὶς τοῦτον ἂν τὸν ἐπιβουλεύοντα ἤλεγχεν ὄντα—τὸ δ' ἔργον ἥσσον πράττειν· οὐδεὶς γὰρ ὅστις τῶν παρόντων οὐκ ἂν ὀκνηρότερος εἰς τὴν πράξιν ἦν.

Ὁ Emil Albrecht⁽¹⁾ παρετήρησε πρῶτος, ὅτι ἡ ἀντωνυμία αὐτῶν δὲν ἔχει προηγούμενον ὄνομα, εἰς δ' ν' ἀναφερθῇ, οὐδὲ εἰς τὰ ἐν β8 λόγια τοῦ κατηγορουμένου δύναται ν' ἀναχθῇ. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐδῶ δὲν δυνάμεθα νὰ στερηθῶμεν σαφῶς δηλώσεως τούτων, αἱ λέξεις τῶν παρόντων δὲν εἶναι εἰς τὴν θέσιν των, τοποθετημέναι μετὰ τὸ οὐδεὶς ὅστις (πρβλ. καὶ δ4). Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ μεταφέρωμεν μετὰ τὸ αὐτῶν τὰς λέξεις τῶν παρόντων γράφοντες· πᾶς γὰρ αὐτῶν τῶν παρόντων ληφθεὶς τοῦτον ἂν τὸν ἐπιβουλεύοντα ἤλεγχεν ὄντα, ἐν ᾧ κατωτέρω θὰ λείπουν, διότι καὶ δὲν χρειάζονται.

Ἡ νέα γραφὴ ὅχι μόνον εἶναι τολμηρά, διότι δὲν ἐξηγεῖται εὐκόλῃ ἡ μετακίνησις τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ δὲν δικαιολογεῖ τὴν παρουσίαν τοῦ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον δίδει τόνον ἀνεπιθύμητον εἰς τὸ τῶν παρόντων.

²⁾ Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἡ διόρθωσις τοῦ Franke τοῦ τε εἰς γε, ἦν ἐδέχθησαν ὁ Jernstedt καὶ ὁ Gernet εἶναι ἀπορριπτέα.

¹⁾ Zu Antiphon. Jahrbücher für class. Philologie 127 (1883) σ. 379—82.

Οὐτε δύνανται νὰ γίνουν δεῖται αἱ διορθώσεις τοῦ Hemstege²⁾, ὅστις ἐναλλάσσει τὰς λέξεις αὐτῶν καὶ τῶν παρόντων καὶ τοῦ Thalheim³⁾, ὅστις προσκρούων καὶ εἰς τὴν παρεμβολὴν τῆς ἀντιρρήσεως πᾶς γὰρ κλπ., ἣτις διασπᾷ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, προτείνει ὁλόκληρος ἡ πρότασις νὰ μεταφερθῇ μετὰ τὸ εἰς τὴν πρᾶξιν ἦν, διορθουμένου τοῦ γὰρ εἰς δέ.

Ἡ θεραπεία εἶναι γενναιοτέρα τοῦ δέοντος, ὁ δὲ μόνος λόγος, δν φέρει, δὲν εἶναι ἰσχυρός, διότι τοῦναντίον ἡ παρεμβολὴ τῆς ἀντιρρήσεως, ἢ μᾶλλον τῆς δικαιολογίας, δίδει περισσὴν εἰς τὸν λόγον ἐνέργειαν, ὅπου κάθε τμῆμα καταλλήλως αἰτιολογεῖται. Ἡ ἀντωνυμία αὐτῶν θὰ ἡδύνατο κάλλιστα νὰ δικαιολογηθῇ ἐκ τοῦ ὑπονοουμένου τῶν παρόντων, ὅπερ ἐξάγεται ἐκ τοῦ καὶ παρῶν. Ἀλλὰ πάντως ἡ ὑπεράσπισις τῆς παραδόσεως θὰ ἦτο ἐξεζητημένη, καὶ τὸ ἀκολουθοῦν τῶν παρόντων τὴν καθιστᾷ ἀπιθανωτέραν. Δι' αὐτὸ φρονῶ, ὅτι τὸ αὐτῶν εἶναι ἐφθαρμένον, συγκρούει δὲ τὴν λέξιν τῶν αὐθεντῶν, συνήθη εἰς τοὺς φινικίους λόγους. Πρβλ. 5, 21. Δι' αὐτῆς δηλοῦνται οἱ «χειρουργήσαντες», ἀντὶ τοῦ ἡθικοῦ αὐτουργοῦ (τοῦ ἐπιβουλεύσαντος).

2γ7 πᾶς γὰρ ἂν τις τῶν ἥσσαν κινδυνεύοντων, τὴν ὑποψίαν μᾶλλον τοῦ κινδύνου φοβούμενος, ἥσσαν ἢ οὗτος ἡγεῖτο αὐτῷ.

Οἱ τὸ ἡγεῖτο δὲν ἔχει ὕγιῶς, οὐδεὶς ἀντιλέγει, διότι καὶ οὐδεὶς ἐπέτυχε νὰ το ἐρμηνεύσῃ. Καὶ ὁ μὲν Reiske ὑπώπτευσεν, ὅτι πρὸ τοῦ ἡγεῖτο ἐξέπεσε λέξις τις, οἷον ἐπιβουλεύετον ἢ ἐπιθετόν ἢ ἐπιχειρητέον εἶναι, ὁ δὲ Mätzner καὶ ὁ Sauppe διώρθωσαν τὸ ἡγεῖτο εἰς ἐπέθετο καὶ τὴν διόρθωσιν ἀπεδέχθησαν πάντες οἱ ἐκδότες. Ἀλλὰ παραμένει ἄξιον ἀπορίας, πῶς ἡ γνωστὴ λέξις ἐπέθετο μετεβλήθη εἰς ἄλλην οὔτε γνωστότερον νόημα οὔτε ἐξωτερικὴν πρὸς αὐτὴν ὁμοιότητα παρέχουσαν. Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ διορθώσωμεν ἡπείετο αὐτῷ (=τῷ κινδύνῳ), καὶ νὰ ἐξηγήσωμεν. Διότι κάθε ἄλλος ἀπὸ τοὺς ὀλιγώτερον κινδυνεύοντας, φοβούμενος περισσότερον τὸν κίνδυνον παρὰ τὴν ὑποψίαν, ὀλιγώτερον παρὰ τοῦτον θὰ παρωθεῖτο ὑπ' αὐτοῦ⁴⁾. Μὲ τὴν διόρθωσιν δὲ ταύτην διατηρουμένης τῆς εἰκόνης τοῦ ἡπείετο, καθίσταται περιττὴ καὶ τοῦ Reiske ἡ διόρθωσις ἀποτρέψαι ἀντὶ τοῦ ἀποστρέψαι.

²⁾ Analecta Aniphontea. Lugduni Batavorum, 1892. Παρὰ Thalheim μανθάνω τὴν γραφὴν του.

³⁾ Zu Antiphon. Hermes 49 (1914) σ. 143—8.

⁴⁾ Πρβλ. Ὅμ. Α 157 οἱ δὲ τε θάμνοι πρόρροιζοι πίπτονσι ἐπειγόμενοι πυρὸς ὁρμη. Πρβλ. Ν 511 ἐπείετο γὰρ βελέεσσιν.

282. Κατηγοροὶ γὰρ καὶ τιμωροὶ φόνου προσποιούμενοι εἶναι, ὑπεραπολογούμενοι τῆς ἀληθοῦς ὑποψίας ἀπάσης (οὕτως ὁ Ν. ὁ Α τῆς ὑποψίας πάσης τῆς ἀληθοῦς) διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀποκτείναντος αὐτόν, ἐμὲ φονέα φασὶν εἶναι.

Ὁ Reiske προσκρούσας εἰς τὴν παραδεδομένην γραφὴν (τὴν κατὰ τὸν Α) ὑπώπτευσεν, ὅτι μετὰ τὸ ὑποψίας ἐξέπεσε λέξις τις, οἷον ἀποπληθέντες ἢ διαμαρτόντες. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν ἐξηγεῖται τὸ τῆς ἀληθοῦς ἐπαρκῶς, διότι ἡ λέξις ἀληθοῦς δὲν ἀποδίδεται καταλλήλως εἰς τὴν ὑποψίαν τῶν ἀντιπάλων, ἣν ὁ λέγων θεωρεῖ ἄδικον. Ὁ Dobree⁽¹⁾ ὑπώπτευσεν τὸ ὑπεραπολογούμενοι (vix placet), ἀντὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπροτιμοῦσε καίπερ ἀποστερούμενοι. Ἀλλά, ἂν καὶ ἡ διόρθωσις εἶναι τολμηρά, δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν Mätzner, ὅστις οὐδὲν μεταβάλλει, διότι ἡ ἐξηγήσις, ἣν παρέχει: *simulantes se accusatorum personas agere, patrones potius se gerunt eorum ad quos suspicio hujus criminis optimo jure refertur*, δὲν ἱκανοποιεῖ, διότι ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κατωτέρω διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἀποκτείναντος⁽²⁾.

Νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὑπὸ τὸ ὑποψίας τὴν κατ' αὐτοῦ ὑποψίαν τῶν κατηγορῶν⁽³⁾, καὶ νὰ γράψωμεν ἄρα, ὀλίγον μεταβάλλοντες τὴν γραφὴν τοῦ Α, ὑπεραπολογούμενοι τῆς ὑποψίας πάσης ὡς ἀληθοῦς.

287 ὁ δὲ οὐκ ἔλεγχον παρασχὼν οὐδὲ βάσανον οὐ (ὁ Ν: τί οὐ) δίκην δώσει, εἴ τις ἔλεγχος ἔσται.

Ὁ Reiske προσέκρουσεν εἰς τὸ χωρίον, ἑξακατήρισε δὲ ταῦτα «impervia» καὶ ἐζήτησε νὰ τα διορθώσῃ γράφων: *ποῦ δίκην δώσει; ἢ τις ἔλεγχος ἔσται;* ἡ διόρθωσις δὲ αὕτη τοῦ Reiske⁽¹⁾ ἐγένετο δεκτὴ, ἂν καὶ ὁ Mätzner (σ. 169) ὑπερήσπισεν τὴν παραδεδομένην γραφὴν, ἐξηγῶν τὸ εἴ τις ἔλεγχος ἔσται—εἰ τρόπῳ τινὶ ἐλεγχθῆσεται ψευδόμενος, καὶ παραβάλλων πρὸς τὴν § 10 καὶ γ9.

Ὁ Ad. Bohlmam⁽²⁾ παρατηρεῖ, ὅτι καὶ μὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ

¹⁾ Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 147.

²⁾ Ὁμοίως ἐξηγεῖ καὶ ὁ Gernet: mais ils plaident la cause de tous ceux qu'il est juste de soupçonner καὶ ὁ A. Bohlmann (σ. 10), ὅστις προτείνει νὰ προστεθῇ τὸ δὲ μετὰ τὸ ὑπεραπολογούμενοι, ὅχι ἀπιθάνως.

³⁾ Πρβλ. γ10 καὶ κατωτέρω 83.

⁴⁾ Ὁ Dobree (σ. 147) μεταβάλλει τολμηρότερον: οὐ δίκην δώσων ἔλεγχος ἔσται, ἀκινδύνως δὲ τοῦτο γε μέλλων μαρτυρεῖν.

⁵⁾ Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 9

Reiske ἡ λέξις *ελεγχος* ἔχει δύο σημασίας: *ἀνάκρισις* εἰς τὴν πρώτην θέσιν καὶ *ἀνασκευὴ* εἰς τὴν δευτέραν, θεωρεῖ δὲ τὴν ἐρώτησιν *ποῦ δίκην δώσει* ἄσκοπον, διότι ἐδῶ πρόκειται, ἂν ὁ δοῦλος θὰ ἐξελεγχθῇ ψευδόμενος, καὶ προτείνει νὰ γράψωμεν οὐ *δίκην* δώσει εἴτι *ελεγχθήσεται*, διόρθωσιν *τολμηρὰν* καὶ *περιττὴν*.

Φρονῶ, ὅτι τὸ χωρίον ἔχει ὑγιέστατα γραφόμενον μὲ μικράν, παλαιογραφικῶς εὐεξήγητον μεταβολὴν ὡς ἐξῆς: ὁ δὲ *οὐκ ἐλεγχον* *παρασχὼν* οὐδὲ *βάσανον*, οὐ <δὲ> *δίκην* δώσει, εἰ τις *ελεγχος* ἔσται. Καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις ἡ λέξις *ελεγχος* ἔχει τὴν ἰδίαν σημασίαν=τρόπος *ἐξελέγξεως* *τῆς ἀληθείας*, τὸ δὲ προκῦπτον νόημα εἶναι ἀριώτατον: «οὗτος δὲ μὴ παρουσιάσας (ὑποστὰς) τρόπον ἐξελέγξεως οὔτε βάσανον, οὐδὲ τιμωρίαν θὰ ὑποστῇ, ἂν εὗρεθῇ κανένας τρόπος ἐξελέγξεως». Ἡ ἐριμηνεία ἐπομένως τοῦ Mätzner καὶ Kayser⁽³⁾ τοῦ *εἴ τις ἐλεγχος ἔσται*=*ne convictum quidem falsa dixisse punitum iri*, ὁρθῶς ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ Sauppe, παραβάλλοντος τὸ § 10 ὅ *τε ἐλεγχος οὐκ ἔστι*. Ἀλλὰ δὲν κατορθώνω νὰ ἐννοήσω, διατί ὁ Sauppe ἀποδέχεται τὴν διόρθωσιν τοῦ Reiske *εἴ τις ἐλεγχος ἔσται*; καὶ *ποῦ δίκην δώσει*(4).

288 καὶ ἐὰν μὴ φανῶ ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐν οἴκῳ καθεύδων ἢ ἐξελθὼν ποι(κατὰ Reiske, ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου που), ὁμολογῶ φονεὺς εἶναι.

Ἀπορίας ἄξιον, πῶς δὲν παρατηρήθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν, ὅτι ἡ θέσις τοῦ *μὴ ἄγει* εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἀρνήσεως ὅχι μόνον εἰς τὸ *καθεύδων*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ *ἐξελθὼν*, καὶ οὕτω προκύπτει νόημα ἂντιφατικόν. Τὸ κακὸν θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπευθῇ εἴτε διὰ μεταθέσεως τοῦ *μὴ* πρὸ τοῦ *ἐν οἴκῳ*, εἴτε διὰ προσθήκης ἄλλου *μὴ* πρὸ τοῦ *ἐξελθὼν*, ἢ καὶ διὰ μεταβολῆς τοῦ *ἢ* εἰς ἀλλά, ὅπως παρέχει ὁ κώδιξ Burneianus (M) Ἡ πρώτη μεταβολὴ εἶναι ἀσπασιωτέρα⁽¹⁾.

2810 Πάντων δὲ τῶν κατηγορηθέντων ἀπίστων ἐλεγχθέντων, οὐκ ἐὰν ἀποφύγω οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν ἐλεγχθήσονται οἱ κακουργοῦντες, ἀλλ’

(3) Παρὰ Sauppe, σελ. 9—10.

(4) Τὴν δευτέραν ὅχι ἀνεπιφυλάκτως.

(1) Ὁ Arnold Hug (Commentatio de arte critica in Antiphonteis orationibus factitanda. Index Scholarum. Turici 1872 σελ. 25) πιστεύει, ὅτι τὸ *ἐξελθὼν* ποι θὰ εἶχεν ἔννοιαν, ἂν προσετίθετο τὸ ἄλλοσε, ὅπερ ὁμως καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο οἱ δοῦλοι νὰ μαρτυρήσωσι. Διὰ τοῦτο το διαγράφει ἢ τρέπει τὸ *ἢ* εἰς *μηδ’*. Ἀλλ’ ἐδῶ δὲν θέλει νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐξῆλθε κάποιου ἄλλου, ἀλλ’ ὅτι οὐδόλως ἐξῆλθε καὶ τοῦτο μόνον διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ *μὴ* ἐπιτυγχάνεται.

ἐὰν καταληφθῶ, οὐδεμία ἀπολογία τοῖς διωκομένοις ἀρκοῦσά ἐστιν.

Ἡ ἀναλογία πρὸς τὸ οὐκ ἔστιν ἐξ ὧν ἐλεγχθήσονται καὶ τὸ νόημα ἀπαιτοῦσιν ἐνταῦθα διόρθωσιν ἀρκοῦσα ἔσται. Ἄλλως δὲ ἡ ἐναλλαγή τοῦ ἐστὶν πρὸς τὸ ἔσται δὲν εἶναι ἀσυνήθιστος (Πρβλ. κατωτ. 4 δ 10).

3β11 Ὁ τε γὰρ ἀποθανὼν συμφοραῖς περιπεσὼν οὐκ ἀτιμώρητος ἐστίν, ἡμεῖς τε οὐ δίκαιοι τὰς τούτων ἁμαρτίας συμφέρειν ἐσμέν.

Ὁ Blass παρετήρησεν, ὅτι τὸ προκύπτων ἐκ τῆς πρώτης προτάσεως νόημα εἶναι παράλογον, διότι δὲν κατανοεῖται, πῶς ὁ ἀποθανὼν περιπεσὼν εἰς συμφορὰς τυγχάνει ἐκδικήσεως (διότι οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἀσφαλῶς τὸ ἀτιμώρητος· πρβ. γ7 καὶ 9 καὶ δ8). Πλὴν δὲ τοῦτου πολλαχοῦ ἀνωτέρω: § 8 τῆς δ' (ἴσως θ') ἁμαρτίας τετιμωρημένος ἑαυτὸν ἔχει τὴν δικήν, καὶ πάλιν: τὸν δὲ δρᾶσαντα δικαίως ἅμα τῇ ἁμαρτίᾳ τετιμώρηται, καὶ ἀμέσως κατωτέρω: οὐ δίκαιοι τὰς τούτων ἁμαρτίας συμφέρειν ἐσμέν (πρβλ. καὶ γ10 καὶ ἄλλαχοῦ) ὁμιλεῖ περὶ ἁμαρτίας τοῦ φρονευθέντος τιμωρηθείσης. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον διώρθωσε τὸ ἀποθανὼν εἰς ἁμαρτῶν καὶ τὴν γραφὴν ἀπεδέχθησαν καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδόται Jernstedt καὶ Thalheim.

Ὅτι βεβαίως ἡ διόρθωσις τοῦ Blass εἶναι ἀρίστη καὶ ὅτι ἐπ' ἴσης τὸ κείμενον, ὅπως ἔχει, χαλαίνει λίαν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἀλλὰ πάντοτε παραμένει δυσχερὴς ἡ ἐξήγησις, πῶς μία τόσον γνωστὴ λέξις δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἄλλην, τόσον διαφόρου σημασίας, καὶ θὰ ἦτο ποθητὴ διόρθωσις μᾶλλον εὐοδουμένη παλαιογραφικῶς. Τὰς ἀπαιτήσεις δὲ αὐτὰς δὲν πληροῦσιν οὔτε τοῦ Kayser ἡ γραφὴ ἀποθανὼν <τῇ αὐτοῦ ἁμαρτίᾳ>, οὔτε τοῦ Schöll, ὅστις δεχόμενος τὴν διόρθωσιν τοῦ Blass προσθέτει ἁμαρτῶν <οικείαις> συμφοραῖς, οὔτε τοῦ Gernet ἡ ὑποψία, ὅτι πρὸ τοῦ οὐκ ἀτιμώρητος ἔξέπεσε τὸ ἐπίθετον οικείαις.

Ἡ τελευταία αὕτη προσθήκη διατηροῦσα τὸ ἀποθανὼν παρέχει μὲν πλῆρες νόημα (πρβλ. § 8), ἀλλὰ εἶναι παλαιογραφικῶς ὀλιγωτερον πιθανή, παρὰ ἂν γράψωμεν: ὁ τε γὰρ ἀποθανὼν συμφοραῖς περιπεσὼν οὐκ <ἄλλοτρίαις οὐκ> ἀτιμώρητός ἐστιν, ὅτε τὰ δύο οὐκ ἐξηγοῦσι τὴν ἑκπτώσιν. Ἑρμηνευτέον: Διότι καὶ ὁ ἀποθανὼν δὲν παρέμεινεν ἀνεκδίκητος ἐφ' ὅσον περιέπεσεν εἰς παθήματα μὴ προερχόμενα ἀπὸ κανένα ἄλλον, καὶ ἡμεῖς δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὑποστώμεν τὰ σφάλματα τούτων.

3γ3 Δέομαι ὑμῶν . . . μὴ ἔργα φανερά ὑπὸ πονηρᾶς λόγων ἀκριβείας πεισθέντας, ψευδῇ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραχθέντων ἡγήσασθαι.

Ὁ Reiske παρετήρησεν, ὅτι ἡ αἰτιατική *ἔργα φανερά* δὲν συνάπτεται συντακτικῶς μὲ καμμίαν λέξιν, καὶ ὑπόπτεισεν, ὅτι μετὰ τὸ *φανερά* ἐξέπεσε λέξις τις, οἷον *ὁρῶντες* ἢ *ιδόντες* ἢ *καταλαβόντες*. Ὅμοίως περίπου καὶ ὁ Thalheim προτείνει τὸ *παραλαβόντας*, κατὰ τὸ 2α2. Ὁ Sauppe προτείνειν *ἀφανίσαι*, ὁ Kayser ἄπιστα νομίσαι μετὰ τὸ πεισθέντας, ἐνῶ ἄλλοι ὑπόπτεισαν, ὅτι πρὸ τοῦ *ἔργα* ὑπῆρχε πρόθεσις τις, πρὸς κατὰ τὸν Schöll, παρὰ τὰ κατὰ τὸν Gernet. Ὁ δὲ Franke διαγράφει καὶ τὰς δύο λέξεις, ὡς περιττάς, ἐφ' ὅσον κατωτέρω ἀναφέρεται ἡ ἀλήθεια τῶν *πραχθέντων*, καὶ τον ἀκολουθεῖ ὁ Jernstedt.

Καὶ ἡ μὲν διαγραφὴ τοῦ Franke εἶναι κακίστη, διότι καταστρέφει τὴν ὥραιάν καὶ ἀγαπητὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀντιφῶντος ἀντίθεσιν λόγων καὶ ἔργων, ἦν καὶ εἰς τὴν ἰδίαν παράγραφον συναντῶμεν, αἱ δὲ προστεθεῖσαι προθέσεις δὲν αἴρουν τὰς δυσκολίας, διότι δὲν παρέχουσιν εὐπρόσδεκτον σύνταξιν καὶ νόημα, καὶ αἱ προσθήκαι μετοχῶν ἢ ἀπαρεμφάτων δὲν ἔχουσι καὶ τὸ ἐλάχιστον παλαιογραφικὸν στήριγμα· διὰ τοῦτο θὰ προέτεινα νὰ γραφῇ: *μὴ ἔργα φανερά <ὑπεριδεῖν> ὑπὸ πονηρᾶς λόγων ἀκριβείας πεισθέντας, ψευδῇ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραχθέντων ἠγγράσθαι*.

Τὸ *ὑπεριδεῖν* καθιστᾷ εὐπρόσδεκτότερον ὅχι μόνον ἡ εἰς τὰ πρῶτα γράμματα ὁμοιότης μὲ τὴν ἀκολουθοῦσαν ὑπὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ κατωτέρω § 4 τῷ μὲν οὖν *δικαίῳ πιστεύον ὑπερορῶ τῆς ἀπολογίας*, δι' οὗ γίνεται ἀντίθεσις τις. Ὁ λέγων συνιστᾷ μὲν εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ ὑπερίδωσι τὰ φανερά ἔργα διὰ λόγους δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους δικαιοσύνης ὑπερορᾷ τὴν πλήρη σοφιστεῶν καὶ δολιευμάτων ἀπολογίαν τοῦ ἀντιπάλου (1).

3 γ 6 Ἀκουσίως δὲ οὐχ ἥσσον ἢ ἐκουσίως ἀποκτείναντός μου τὸν παῖδα, τὸ παράπαν δὲ ἀρνούμενος μὴ ἀποκτείνει αὐτόν, οὐδ' ὑπὸ τοῦ νόμου καταλαμβάνεσθαι φησιν, δς ἀπαγορεύει μήτε δικαίως μήτε ἀδίκως ἀποκτείνει.

Ἡ παράδοσις τῶν χειρογράφων εἶναι λίαν συγκεχυμένη. Καὶ τὸ ἀκουσίως—περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἀμφιβάλλει—καὶ τὸ ἀρνούμενος προέρχεται ἀπὸ τὴν β' χεῖρα τὴν διορθώσαν τὸν Α, ἢ

(1) Ἀξιόλογος εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ H. Reutzel: (Exercitationes criticae in Antiphontis orationes. Diss. Gissae 1879 Πα à Blass): *ψευδῇ <παρὰ> τὴν ἀλήθειαν τῶν πραχθέντων ἠγγράσθαι*· ἐλαττώνει ὁμως τῆς ἀντιθέσεως τὴν ὀξύτητα.

ὅποια ὅμως μετέτρεψε τὸ ἀποκτείναντος εἰς ἀπέκτεινεν. Ἀντὶ τούτων οἱ κώδικες παρέχουν ἑκουσίως καὶ ἀρνούμενον, ἡ δὲ δευτέρα αὕτη γραφή θὰ μας ἀπῆλλαττεν ἀπὸ τὴν ὀκληρὰν παρουσίαν τοῦ δὲ καὶ τὴν ἀπότομον μεταβολὴν ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀπολύτου εἰς ὀνομαστικὴν, μεταβολὴν μάλιστα τόσον περισσότερον ἀπότομον, ὅσον δὲν τὴν κολάζει ἡ προσθήκη τοῦ οὗτος, τὸ ὅποῖον ἐδῶ εἶναι ἀπαραίτητον.

Ἄλλ' ἡ μὲν γενικὴ ἀρνούμενον δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, διότι οὔτε πρὸς τὸ φησὶν συμφωνεῖ, ἂν καὶ ἔχουσι κοινὸν τὸ ὑποκείμενον, οὔτε μὲ τὸ ἀποκτείναντος δύναται νὰ συναφθῇ, διότι ἐκεῖ μὲν πρόκειται περὶ τοῦ παιδὸς, ὅπως δεικνύουν καὶ τὰ προηγούμενα, ἐδῶ δὲ πρόκειται περὶ τοῦ πατρὸς, ὅστις καὶ ἀπολογεῖται.

Ἄλλὰ καὶ αἱ διορθώσεις τῶν φιλολόγων ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶναι εὐαπόδεκτοι. Ὁ Jernstedt ὀβελίζει τὸν δέ, χωρὶς νὰ ἐξηγῇ τὴν γέννησιν του, καὶ τοῦτον ἠκολούθησαν ὁ Thalheim, καὶ τρέπει τὸ ἀποκτείναντος εἰς ἀποκτείνας. Ὁ Mätzner καὶ οἱ ἐκδόται τῆς Ζυρίχης ἐδέχθησαν τὴν γραφὴν ἀπέκτεινε σίζοντες μετὰ τοῦτο, χωρὶς νὰ παρατηρήσουν, ὅτι ἡ οὕτω καταρτιζομένη περίοδος οὐδὲν λέγει, ἀλλ' ἀδυνατίζει τὸν λόγον μ' ἓναν ἀσυνάρτητον ἰσχυρισμὸν τοῦ Monsieur de la Palice.

Ὁρθότερα εἶναι τοῦ Blass ἡ γραφή, ἣν δέχεται ὁ Gernet ἀποκτείναντες καὶ ἀρνούμενοι καὶ φασιν⁽¹⁾, ἀλλὰ προϋποθέτει τρεῖς διορθώσεις καὶ δὲν αἶρει τὴν ἀπότομον μεταβολὴν ἀπὸ τοῦ παιδὸς εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, δι' οὗ περιλαμβάνει ἐκείνόν τε καὶ τὸν πατέρα.

Νομίζω, ὅτι τὸ χωρίον, τὸ ὅποῖον καὶ κατωτέρω εἶναι λίαν ἐφθαρμένον, ἔχει χάσμα: Ἀκουσίως δὲ οὐχ ἥσσον ἢ ἑκουσίως ἀποκτείναντός μου τὸν παῖδα, τὸ παράπαν δὲ ἀρνούμενος μὴ ἀποκτείναι αὐτόν, οὐδ' ὑπὸ τοῦ νόμου καταλαμβάνεσθαι φησιν, ἐξέπεσε δὲ τοιαύτη τις φράσις: οὗτος οὐδὲ βαλεῖν αὐτόν ὁμολογεῖ τὸ μειράκιον ἢ ὅποια ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ἀμέσως ἀνωτέρω μᾶλλον δὲ ἐκὼν ἢ οὔτε ἔβαλεν ἢ οὔτε ἀπέκτεινεν καὶ γενικῶς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κατηγορουμένου: ὅς μῆτε βαλεῖν μῆτε ἀποκτεῖναι φησι τὸ μειράκιον (§ 5). Οὕτω καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ παιδὸς εἰς τὸν πατέρα καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ οὗτος καὶ αἱ ἐν τοῖς χειρογράφοις ποικίλαι γραφαί, ἀπόπειραι βελτιώσεως τοῦ χωρίου μετὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ χάσματος, ἐξηγοῦνται.

3γ12 Τῆς οὖν ἡμετέρας εὐσεβείας ἕνεκα καὶ τῶν νόμων ἀπάγοντες τιμωρεῖσθε αὐτόν, αὐτοὶ τε μὴ μεταλάβητε τῆς τούτου μαρτίας, ἡμῖν τε

(1) Πληθυντικὸς κεῖται καὶ ἐν § 9, 10 καὶ 11.

τοῖς γονεῦσι . . . δόξῃ γοῦν ἐλαφροτέραν τὴν συμφορὰν καταστήσατε.

Ὁ τὲ μετὰ τὸ αὐτοὶ συνδέει τὸ μεταλάβητε πρὸς τὸ ἡμῖν τε . . . καταστήσατε, ὁλόκληρον ὅμως τοῦτο δὲν συνδέεται πρὸς τὸ τιμωρεῖσθε διὸ ὁ Blass προσέθηκε τὸν καὶ πρὸ τοῦ αὐτοὶ καὶ τὸν ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ κατόπιν ἐκδότης.

Ἄλλ' ὁ Reiske εἶχεν ἤδη προσκρούσει καὶ εἰς τὸ μεταλάβητε, τὸ ὁποῖον εἶναι καθ' ὑποτακτικὴν, ἐν ᾧ τὰ τιμωρεῖσθε καὶ καταστήσατε ἀπαιτοῦσι προστακτικὴν καὶ προέτεινε νὰ γραφῇ μεταλάβετε.

Νομίζω, ὅτι ἡ ὑποτακτικὴ μεταλάβητε μας ὑποδεικνύει νὰ γράψωμεν: <ἦν> αὐτοὶ τε μὴ μεταλάβητε . . . ὑμῖν τε τοῖς γονεῦσι . . . καταστήσητε.

4 α 2 Ὁ τε γὰρ θεὸς βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἀνθρώπινον φῶλον (γένος ὁ Α) τοὺς πρώτους (πρῶτον ὁ Α) γενομένους ἔφυσεν ἡμῶν τροφάς τε καὶ παρέδωκε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ἵνα μὴ σπάνει τῶν ἀναγκαίων προαποθνήσκοιμεν τῆς γηραιοῦ τελευτῆς.

Locus siquis alius depravatus, λέγει ὁ Scheibe. Ἐκ τῶν φιλολόγων πολλοὶ προσέκρουσαν εἰς τὸ ὅ τε γὰρ, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποδίδεται εἰς ἐπόμενον τέ. Καὶ ὁ μὲν Mätzner (καὶ ὁ Jernstedt) διαγράψας τὸν πρὸ τοῦ παρέδωκε καὶ συνδέει ὁ τε — τροφάς τε, ὁ δὲ Sauppe διαγράφων τὸν ἐν § 3 (ὁ τε γὰρ ἀποθανόν) γὰρ εὐρίσκει τὴν σύνδεσιν ὁ τε γὰρ (§ 2) — ὁ τε ἀποθανόν (§ 3) — ἡμεῖς τε (§ 4). Τέλος ὁ Thalheim διορθώνει: ὅτε γὰρ <ὁ> θεός.

Ὅλαι αἱ διορθώσεις αὗται εἶναι περιτταί, διότι καὶ εἰς τὸν Ἀντιφῶντα πολλάκις ἐμφανίζεται ἀνανταπόδοτος ὁ τέ, καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ γάρ (¹), καὶ εἰς ἄλλους: Ἀττικοὺς ὅχι σπανίως(²).

Ἄλλ' ἡ δυσκολία κεῖται εἰς τὸ τροφάς τε καὶ παρέδωκε. Καὶ διεγράφη μὲν ἐν τῷ κώδικι Α ὑπὸ ὑσιέρας χειρὸς ὁ καί, δι' οὗ εὐκολύνεται ἡ σύνταξις, ἀλλ' ἡ διόρθωσις δὲν εἶναι ἀξιόπιστος, ὀρθῶς δὲ ὁ Thalheim παρὰ πάντας τοὺς ἐκδότης τὸν διетήρησεν, ἀνανεῶνων δὲ παλαιὰν τοῦ Reiske ὑπόψιαν, ὅτι μετὰ τὸν καὶ ἐξέπεσε σύστοιχός τις μὲ τὸ τροφάς λέξις, οἷον ποριστὰς ἢ συνεργούς, ἔγραψε: τροφάς τε καὶ <σωτήρας>(³).

1) 386 Οἱ τε γὰρ ἁμαρτάνοντες — 483 εἴτε γὰρ ὁ πατάσας.

2) Πλάτ. Πολιτ. 7,522 B αἱ τε γὰρ τέχναι κλπ. Ἰππ. Μειζ. 282 B Γοργίας τε γὰρ οὗτος ὁ Ἀσποντικός κ' ἰ Θουκ. 7 81 θᾶσσόν τε γὰρ ὁ Νικίας ἦγε καὶ ἀλλαχοῦ.

3) Ὁ Spengel, οὗ δὲν εἶχα ὑπ' ὄψιν τὰς ἐργασίας, ἔγραψε, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Thalheim σημειούμενα, τροφάς τε καὶ <τροφούς> Ὁ δὲ ἡμέτερος Ν. Δούκας (σ. 190) τροφάς τε καὶ <ἀρχηγούς>.

Ἄλλα πρῶτα πρῶτα ἡ λέξις σωτήρας εἶναι πολὺ ἀπίθανον, ὅτι ἡδύνατο νὰ λεχθῇ περὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Ἐπειτα δὲ δὲν παρετηρήθη 1) ὅτι, ἂν γράψωμεν οὕτω, τότε τὸ προηγούμενον τμήμα τοῦ λόγου: *βουλόμενος ποιῆσαι τὸ ἀνθρώπινον φύλον τοὺς πρώτους γενομένους* ἔφρυσεν ἡμῶν δὲν λέγει τίποτε, ἀποτελεῖ δὲ ἀφόρητον κοινοτοπίαν καὶ 2) ὅτι τῆς λέξεως *τροφεὺς* δὲν ἔχει γίνεαι ἄλλου χρήσις, εἰ μὴ περὶ τῶν γονέων (*).

Τὴν πρώτην ἔνστασιν αἶρει ὁ Thalheim διορθῶνων *ὅτε γὰρ <ὁ> θεός, ἀλλὰ λίαν ἀπιθάνως, ὡς εἶδομεν, ἀμφοτέρως δὲ ὁ Scheibe γράφων βουλόμενος <εὐ> ποιῆσαι τὸ ἀνθρώπινον φύλον τοὺς πρώτους (ἢ τοὺς πρότερον) γενομένους* ἔφρυσεν ἡμῶν *τροφούς τε [καὶ] παρέδωκε*, καὶ ἔξηγῶν *creavit majores nostros (=eos, qui prius quam nos, i. e. ante nos, nati sunt)*.

Ὅτι πράγματι αἱ λέξεις *τοὺς πρώτους γενομένους*, ἂν εἶναι πάντως γνήσιαι—περὶ τούτου ἔχω ὑποψίαν τινά, ὅτι μυρίζουν χριστιανικὸν πνεῦμα—, πρέπει νὰ ἐξηγηθοῦν, ὅπως ὁ Scheibe νομίζει, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία· μαρτυρεῖ ἄλλως καὶ τοῦ Α ἡ γραφὴ *πρῶτον*, ἣν ἴσως πρέπει νὰ προτιμῶμεν ἐνταῦθα (*). Νομίζω ὅμως, ὅτι οὕτε τῆς μεταβολῆς τοῦ *τροφέας* χρειά ὑπάρχει οὕτε τοῦ ὀβελισμοῦ τοῦ καί, χωρὶς δὲ μηδεμίαν τοῦ κειμένου μεταβολὴν δυνάμεθα κάλλιστα νὰ ἐρμηνεύσωμεν:

Διότι καὶ ὁ θεός, θέλων νὰ πλάσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀφ' ἐνὸς μὲν (τε) ἐδημιούργησεν ὡς τροφεῖς ἡμῶν τοὺς πρότερον γεννηθέντας, ἀφ' ἑτέρου δὲ (καὶ) μας παρέδωκε τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν κλπ (°).

Ὁ τὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνδέει μαζὶ μὲ τὸν ἀμέσως ἀκολουθοῦντα καὶ τὰς δύο προτάσεις: *ἔφρυσέ τε καὶ παρέδωκε*. Ἡ θέσις του, ἂν καὶ ἀήθης, δὲν πρέπει νὰ μας ἐκπλήξῃ. Πρβλ. Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. 8,3, 49: *Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἤδὲ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει*.

4) Καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Κωνσταντινίδου παρατιθέμενον παράδειγμα τοῦ Αἰαντος (στ. 863) περὶ τῶν γονέων πρόκειται. Μόνον δὲ ἐν Κρίτωνι 54 Β λέγονται *τροφεῖς* οἱ νόμοι.

5) Τοῦτο ἐγκρίνει καὶ ὁ Ad. Bohlmann παραβάλλων πρὸς τὰ ἐν 5,42 καὶ 5,55. Ἡ λέξις *πρῶτον* ἔχει πολὺ συχνὰ τὴν συγκριτικὴν σημασίαν τοῦ *πρότερον*.

6) Ἄν διαγράψωμεν τὸ *τοὺς πρώτους γενομένους*, θὰ ἔχωμεν: *ἐδημιούργησεν εἰς ἡμᾶς γονεῖς καὶ μας παρέδωκε* . . .

4β6 Οὐ γὰρ εὖ φρονῶν ἔτυπτε με.

Ὅπως ἔχει τὸ κείμενον, ἡ μετοχὴ εὖ φρονῶν ἐκλαμβάνεται τροπικῶς καὶ ἐξηγεῖται: ἄφρων, ἀνόητος ὢν, ἢ αἰτιολογικῶς, ὅτε θὰ ἐξηγεῖτο: διότι ἐπειδὴ ἦτο ἄφρων, μ' ἔτυπτε. Ἀλλ' ἐδῶ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ προηγούμενα, δὲν ἐπιτρέπει τοιαύτην ἐρμηνείαν, ἀλλὰ ἐπιβάλλει νὰ ἐξηγήσωμεν οὕτω: διότι, ἂν εἶχε νοῦν, δὲν θὰ μ' ἐκτυποῦσε, (εἰ ἐφρόνει εὖ, οὐκ ἂν ἔτυπτε με) καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ διορθώσωμεν: οὐ γὰρ <ἂν> εὖ φρονῶν ἔτυπτε με. Πρβλ. Σοφ. Αἷ. 82 φρονοῦντα γὰρ νιν οὐκ ἂν ἐξέστην καὶ Ξεν. Ἀπομν. 2, 1, 31. Τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι;

Ὁ ἂν ἔχει παραλειφθῇ πλειστάκις εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀντιφῶντος (1, 4. 1, 10. 3β4. 4β2 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ μετὰ τὸν γὰρ (1, 25. 2α4. 3δ4. 4δ3 κ.έ.).

4β7 Ἀνοσίως δ' ἀποκτεῖναι ὑμᾶς με πείθοντες καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας αὐτοὶ φονῆς εἰσι.

Ἡ φράσις φονῆς τῆς εὐσεβείας εἶναι ἄρκετὰ ἀήθης καί, ὅπως παρέτηρσεν ἤδη ὁ Reiske, plusquam sophistica, ὥστε καὶ νὰ ὑποπτευθῇ ὡς νοσοῦν τὸ χωρίον, ὑπὸ δὲ τοῦ Jernstedt καὶ δολόκληρον τὸ κῶλον νὰ κριθῇ τοῦ σπόγγου μένου ἄξιον. Ἡ γνώμη αὕτη ὅμως τοῦ Jernstedt δὲν δύναται νὰ ἐπιδοκιμασθῇ, διότι θὰ ἐστέρει τὸν λόγον ἀναγκαιοτάτου συμπληρώματος, ἀναφερομένου εἰς τὸν ἐν § 4 λόγον τοῦ κατηγόρου: ὑμᾶς τε ἄνομα δρῶν πείθοντες καὶ τοῦ ὑμετέρου ἁμαρτήματος αἵτιοι γινόμεθα (Πρβλ. καὶ 2α3). Ὅμοίως πρέπει ν' ἀποκρουσθῇ καὶ τοῦ Thalheim ἡ προτεινομένη διόρθωσις τοῦ φονῆς εἰς ἀνατροπῆς, ὅχι μόνον διότι δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς ἀπὸ τὰ παραβαλλόμενα ἀνατροπεὺς τοῦ οἴκου (3β2) καὶ ἀνατίετροφεν ἐκείνου τὸν πλοῦτον, τὴν σωφροσύνην, τὸν ἄλλον βίον ἅπαντα. (Ἀνδοκ. 1, 131), ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ὑπερμέτρως τολμηρὰ καὶ περιττὴ, ὑποβιβάζει δὲ καὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν.

Καθ' ἡμᾶς ἡ φθορὰ κεῖται εἰς τὴν λέξιν αὐτοί, ἡ ὁποία ἀδικαιολογῆτως τίθεται ἐνταῦθα, διότι δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις καμμία. Καὶ ὄντως ὁ Blass προσεπάθησε τοῦτο νὰ διορθώσῃ, γράψας εἰς μὲν τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ Ἀντιφῶντος (1871): καὶ τῆς ὑμετέρας ἀσεβείας <αἵτιοι ὄντες> αὐτοὶ φονῆς εἰσι, κατὰ τὸν Franke, βραδύτερον δὲ περιορισθεὶς εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ αὐτοὶ εἰς αὐτοὶ (=οἱ αὐτοί). Πρὸς ἐνίσχυσιν μάλιστ' αὐτῆς διορθώσεως ταύτης φέρει ὅμοια παραδείγματα τὸ χωρίον τοῦ Ἀντιφῶντος 5, 32 καὶ τοῦ Σοφοκλ. Οἶδ. Τυρ. 457

φανήσεται δὲ παῖσι τοῖς αὐτοῦ ξυνῶν
ἀδελφὸς αὐτὸς καὶ πατήρ.

Ἄλλὰ τὸ μὲν δεύτερον παράδειγμα εἶναι ποιητοῦ τραγικοῦ, εἰς ὃν ἡ ἐπιβαλλομένη ἀποφυγὴ τῆς χασμωδίας ἐπέτρεπε τοιαύτην κρᾶσιν, εἰς δὲ τὸ χωρίον τοῦ Ἀντιφῶντος: νῦν δὲ αὐτοὶ ἦσαν καὶ βοσανιστὰ καὶ ἐπιτιμῆται τῶν σφίσιν αὐτοῖς συμφερόντων, ἡ γραφὴ αὐτοῖ προέρεται ἀπὸ διόρθωσιν τοῦ ἰδίου τοῦ Blass. Ἀπίθανος λοιπὸν εἶναι ἡ διόρθωσις καὶ κακῶς τὴν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κείμενον ὁ νεώτερος ἐκδότης Gernet.

Ὁ Ἀντιφῶν ἐναυθὰ ἔγραψε, κατὰ τὴν γνώμην μου, οὕτω: καὶ τῆς δὲ μετέρας εὐσεβείας αὖ οὗτοι φονῆς εἰσι, γραφὴν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον διὰ μικρᾶς μεταβολῆς παρέχει ἄρτιον νόημα, ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖ τὴν φράσιν τῆς εὐσεβείας φονῆς ὡς ἀπλῆν ἐπέκτασιν καὶ συμπλήρωσιν (δυνάμει τοῦ αὖ) τοῦ ἀνωτέρω εἰρημένου φονῆς τέ μου γίνονται. «Ὅχι μόνον δῆλα δὴ ἐμοῦ φονεῖς ἀναφαίνονται οἱ κατήγοροι, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τῆς εὐσεβείας σας, μὲ τὸ νὰ προσπαθοῦν νὰ σας πείσουν νὰ με φονεύσετε ἄνοσίως.» Ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις ἡδύνατο πράγματι ὁ Ἀντιφῶν νὰ τολμῇ τὸσον ἀσυνήθιστον φράσιν (Πρβλ. καὶ 2β13 *ἱατροὶ τῆς ἀνυχίας* καὶ τὸ ἐκ διορθώσεως τοῦ Thalheim ἐν 4δ5 *τῆς ἁμαρτίας φορεῦς*).

4β8. Ἀδίκως μὲν γὰρ ἀπολυθεῖς, διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς ὑμᾶς διδάσκειν ἀποφυγῶν, τοῦ μὴ διδάξαντος καὶ οὐχ ὑμέτερον τὸν προστρόπαιον τοῦ ἀποθανόντος καταστήσω.

Εἶναι πρᾶγμα παράδοξον, ὅτι οὐδείς φιλόλογος παρετήρησε μέχρι τοῦδε τὴν ταυτολογίαν, ποῦ ὑπάρχει μὲ τὰς συνωνύμους μετοχὰς ἀπολυθεῖς καὶ ἀποφυγῶν, καὶ ὅτι ὡσαύτως δὲν παρετηρήθη, ὅτι ἡ σύνταξις τοῦ προσιτρόπαιος μὲ δύο γενικάς, ἕξ ὧν ἡ μία νὰ σημαίῃ τὸ πρόσωπον, καθ' οὗ στρέφεται ὁ προστρόπαιος, εἶναι μοναδική. Ὁ Gernet πρῶτος ἔσημειωσε τὸ τελευταῖον τοῦτο ⁽¹⁾, ὅτι αἱ φράσεις τοῦ μὴ διδάξαντος καὶ οὐχ ὑμέτερον pour désigner les victimes du προστρόπαιος ne sont guère admissibles. Ἡ ἄλλη του ὅμως παρατήρησις, ὅτι soit que τοῦ μὴ διδάξαντος désigne l'accusateur, soit qu'il désigne l'accusé, le sens est peu satisfaisant, δὲν εἶναι ὀρθή, διότι αἱ λέξεις τοῦ διδάξαντος ἢ, κατὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ Ignatius τοῦ μὴ <ὀρθῶς> διδά-

1) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 93 σημ. 1.

ξαντος²⁾ ἀναφέρονται εἰς τὸν κατήγορον, τὸν μὴ δυνηθέντα ν' ἀποδείξῃ τὴν ἐνοχὴν τοῦ φονέως καὶ φέροντα σύμπασαν τοῦ μιάσματος τὴν εὐθύνην.

Κακῶς ἐπ' ἴσης ὁ Gernet ἔθηκεν ἐν μέσῳ δύο σταυρῶν ὡς ἐφθαρμένας τὰς λέξεις τοῦ μὴ διδάξαντος καὶ οὐχ ὑμέτερον, διότι ἡ φθορὰ πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὴν ἄλλως ἀπόβλητον μετοχὴν ἀποφυγῶν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν κρύπτεται οὐσιαστικόν τι, οἷον τιμωρὸν (βγβ, 282 καὶ ἀλλαχού) ἢ μᾶλλον ἄλλη τις λέξις, εἰς ἣν ἀναφέρεται καὶ ἡ κτητικὴ γενικὴ τοῦ μὴ διδάξαντος καὶ ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία ὑμέτερον.

Δυστυχῶς πρόχειρον δὲν ἔχω νὰ προτείνω τὴν διόρθωσιν.

4γδ Ὑπὸ δὲ τοῦ ἱατροῦ φάσκων αὐτὸν ἀποθανεῖν, θαυμάζω ὅτι οὐχ ὅφ' ἡμῶν τῶν συμβουλευσάντων ἐπιτρεφθῆναί φησιν αὐτὸν διαφθαρεῖναι.

Ἄν τὸ ἐπιτρεφθῆναι ἐξαρτήσωμεν, ὅπως γίνεται συνήθως, ἀπὸ τὸ συμβουλευσάντων καὶ ἐξηγήσωμεν: ἀπορῶ, πῶς δὲν λέγει, ὅτι ἐσκοτώθη ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς συμβουλευσάντας αὐτὸν νὰ κοιταχθῇ, τότε τὸ οὐχ εἶναι περιττόν, διότι ὄντως εἶπε τοιοῦτόν τι ὁ κατηγορούμενος (β4). Ὅρθῶς δὲ ὁ Hemstege το διέγραψεν, ἂν καὶ ὁ Mätzner εὐρίσκει διαφορὰν τινα τοῦ δι' ἡμᾶς τοὺς συμβούλους (δηλοῦντος τὴν ἀπωτέραν αἰτίαν) καὶ τοῦ ὅφ' ἡμῶν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ ὁ Hirschig δ.ώρθωσεν: οὐ θαυμάζω ὅτι ὅφ' ἡμῶν.

Νομίζω ὅμως, ὅτι καλύτερον θὰ ἦτο ἡ μετοχὴ τῶν συμβουλευσάντων νὰ ληφθῇ ἀμεταβάτως, ἀντὶ τοῦ συμβούλων (ὅπως κεῖται ἐν β4), τὸ δ' ἐπιτρεφθῆναι νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ φησὶν καὶ νὰ γράψωμεν <τοῦ> διαφθαρεῖναι¹⁾; ὥστε νὰ ἔχωμεν τὸ ἐξῆς νόημα: ἀπορῶ πῶς δὲν εἶπεν ὅτι παρεδόθη (ἐπίτηδες) εἰς τὸν ἱατρὸν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς συμβούλους του (ἢ: τοὺς συμβουλευσάντας αὐτὸν νὰ παραδοθῇ, ὅτε τὸ ἐπιτρεφθῆναι θὰ θεωρηθῇ καὶ εἰς τὰ δύο ἀνήκον, ὅπερ οἷχι ἀσύνηθες), διὰ νὰ σκοτωθῇ.

Τοιοῦτόν τι ὄντως δὲν εἶπεν ὁ κατηγορούμενος, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ τόσον ἐντέχνως εἰς τὸ στόμα τοῦ κατηγόρου τῆς προφανοῦς ταύτης ὑπερβολῆς ἀποτελεῖ σύνηθες ρητορικὸν «κόλπο», δι' οὗ ἐπιδιώκεται νὰ διασεισθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν δικαστῶν πρὸς τὴν φιλαλήθειαν τοῦ ἀντιδίκου. «Λέγει τόσα ψεῦδη, ὥστε ἡμποροῦσε νὰ εἰπῇ καὶ αὐτό· ἀπορῶ μάλιστα, πῶς δὲν το εἶπεν».

2) Ὁ Jernstedt ἀδικαιολογῶτως διαγράφει τὸν μή.

1) Ἡ ἐκπτώσις τοῦ ἄρθρου τοῦ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ ἀπὸ τὸ προηγούμενον αὐτόν.

483. Κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου ἡμῖν ὄντος τούτῳ τῷ παντὶ προέχον· οἱ γὰρ μάρτυρες τοῦτον φασιν ἄρξαι τῆς πληγῆς.

Ἡ σύμπτωσης τῶν δύο δοτικῶν ἐξένισε τοὺς φιλολόγους, ἃν καὶ ὁ Mätzner προσπαθεῖ νὰ την ὑπερασπίσῃ διδάσκων, ὅτι τὸ μὲν τούτῳ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρᾶγμα, καθ' ὃ προέχουσιν, τὸ δὲ παντὶ εἰς τὸ ποσὸν τῆς ὑπεροχῆς (¹). Ἀλλὰ τὰ παραδείγματα, ποῦ φέρει εἰς ἐνίσχυσιν, δὲν αἴρουν τὰς ἀντιρρήσεις· διότι εἰς μὲν τὰ Διοδ. 2, 39 (φήμη καὶ ἀλκῇ πολλῶ διενεγκεῖν) καὶ 13, 35 (τοσοῦτῳ διήνεγκε συνέσει καὶ δόξῃ) αἱ δοτικαὶ πολλῶ καὶ τοσοῦτῳ εἶναι συνήθεις ποσοτικοὶ προσδιορισμοί, ἐπιρρήματος δύναμιν καὶ χρῆσιν ἔχοντες, εἰς δὲ τὸ Πλατ. Ἀπολογ. 21Δ (ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῶ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι) πρόκειται περὶ παραθέσεως.

Ὅρθῶς ὅμως ἀνασκευάζει τὴν διόρθωσιν τοῦ Bekker τούτῳ τὸ πᾶν προέχον, διότι τὸ προέχω συνάπτεται μετὰ δοτικῆς (οἶον Ἀντιφ. 3 γ 2 οὐκ ἂν προῖχε τῷ διπλασίῳ μου καὶ περὶ ὕψους 34, 1 τῷ παντὶ προέχει). Οὔτε τοῦ Sauppe ἡ διόρθωσις τούτου τῷ παντὶ προέχον εἶναι δόκιμος, διότι ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τίς ὑπερέχει ὁ κατηγορούμενος, ὅπερ ἂφ' ἑαυτοῦ προκύπτει, ἀλλὰ ὡς πρὸς τί ὑπερέχει οὗτος (²). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ Jernstedt κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου [ἡμῖν] ὄντος τούτῳ, τῷ παντὶ προέχον, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Blass: ἡμῖν ὄντος <καὶ> τούτῳ, τῷ παντὶ εἶναι περιττή, διότι εἰς τὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ ἡμῖν περιλαμβάνονται καὶ τὰ δύο μέρη. Ἀόριστος δὲ καὶ οὐδὲν χρήσιμος εἶναι καὶ ἡ τοῦ Weidner οὕτω τῷ παντί.

Ἡ δυσκολία, ὑποθέτω, αἶρεται, ἂν γράψωμεν: κοινοῦ δὲ τοῦ τεκμηρίου ἡμῖν ὄντος <ἐν> τούτῳ τῷ παντὶ προέχον (=ἐν ᾧ τὸ ἐπιχείρημα εἶναι κοινὸν καὶ διὰ τοὺς δύο μας, εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτὴν περίπτωσιν ἔχον ἐλόκληρον τὴν ὑπεροχήν). Τοιοῦτοτρόπως εἶχε μεταφράσει καὶ ὁ Reiske μὲ τὸ ὑπάρχον κείμενον: in hoc, statim subjiciendo, praestamus adversariis modis omnibus.

Ἡ ἡμετέρα διόρθωσις καθιστᾷ περιττὴν τὴν προσθήκην τοῦ Pahle: <ἐκείνου> τοῦ τεκμηρίου, διότι τὸ τούτῳ δὲν ἐννοεῖ τούτῳ τῷ τεκμηρίῳ, ἀλλὰ γενικῶς: εἰς αὐτήν τὴν περίπτωσιν.

483 Εἴτε γὰρ ὁ πατάξας, διὰ τὴν πληγὴν βιασάμενος ὑμᾶς ἐπι-

1) Προηγούμενος εἶχεν ἐρμηνεύσει οὕτω περίπου ὁ Ν. Δούκας (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 197), ἀλλὰ ἐξηγεῖ τῷ παντί=κατὰ πάντα τρόπον.

2) Ἐπειτα οἱ κατήγοροι λέγοντι κατὰ πληθυντικὸν συνήθως ἐδῶ.

τρεφθῆναι *ιατρῶ μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος* φονεύς ἐστιν, ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς φονεύς γίγνεται.

Αἱ λέξεις αὗται εἶναι ἀπάντησις εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κατηγοροῦ ἐν γδ. Καὶ ὁ μὲν Reiske προσέκρουσεν εἰς τὸ εἶτε, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποδίδεται μὲ ἄλλο εἶτε, προέτεινε δὲ πλείστας καὶ λίαν ἀπιθάνους συμπληρώσεις· ὁ δὲ Pahlé (¹) ὁρθῶς παρετήρησεν, ὅτι ἡ ἀπόδοσις τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου εἶναι ἑλλιπὴς καὶ ἀτελὴς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν συνάπτεται, ἐπρότεινε δὲ νὰ γραφῇ: <ἔτι μᾶλλον> ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς κλπ., ἀντὶ τοῦ ὁποίου ὁ Thalheim προτιμᾷ τὴν γραφὴν <μᾶλλον τοῦ πατάξαντος> ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς φονεύς γίγνεται (²).

Καθ' ὅσον καταλαμβάνω, αἱ λέξεις μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος δὲν ἀνῆκουν τόσον εἰς τὸ φονεύς ἐστιν ὁ πατάξας, διότι εἰς τοὺς λόγους τοῦ κατηγοροῦ δὲν ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ μᾶλλον, ἀλλὰ ρητῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως τον θεωρεῖ οὗτος φονέα, ὅσον εἰς τὸ φονεύς γίγνεται ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς, ὅπου τὸ μᾶλλον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὸν κάπως παραδόξον ἰσχυρισμὸν, ὅτι ὁ φονευθεὶς ὑπῆρξε φονεύς ἑαυτοῦ, ὡς ἄρξας χειρῶν ἀδίκων (³). Αὐτὸ ἐπ' ἴσης ἐνισχύει καὶ ἡ χρῆσις ἐκεῖ μὲν τοῦ ἐστιν, ἐδῶ δὲ τοῦ γίγνεται (=ἀναφαίνεται, συνάγεται). Δι' αὐτό, νομίζω, ἀντὶ πάσης προσητέρας, πρέπει μόνον νὰ μεταθέσωμεν τὰς λέξεις ἀπὸ τοῦ ἑνα φονεύς εἰς τὸ ἄλλο ὡς ἐξῆς:

Εἶτε γὰρ ὁ πατάξας, διὰ τὴν πληγὴν βιασάμενος ὑμᾶς ἐπιτρεφθῆναι *ιατρῶ*, φονεύς ἐστιν, ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος φονεύς γίγνεται.

Ἡ μετάθεσις αὕτη εἶναι πιθανωτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ Kayser (⁴), ὅστις θέτει τὸ μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος μετὰ τὸ φονεύς ἐστιν.

4 δ 10 Οὕτως δ' ἐκ παντὸς τρόπου ἀπολυομένου τοῦ ἀνδρός

1) Τὰς ἐργασίας αὐτοῦ δὲν εἶχα ὑπ' ὄψει μου.

2) Ὁ Ν. Δούκας (σ. 197) προτείνει νὰ γραφῇ: οὐ γὰρ ὁ πατάξας καὶ διὰ τὴν πληγὴνἀλλ' ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς μᾶλλον τοῦ φονεύσαντος φονεύς γίγνεται. Ἀδόκιμον.

3) Πρβλ. καὶ γὰρ ἐτόλμῃσε δὲ εἰπεῖν ὡς ὁ ἄρξας τῆς πληγῆς καὶ μὴ διαφθεῖρας μᾶλλον τοῦ ἀποκτείναντος φονεύς ἐστιν.

4) Δὲν γνωρίζω, ποῦ ἐστήριξε τὴν γνώμην του ὁ Kayser, διότι δὲν ἠδυνήθηεν νὰ εὑρῶ τοὺς σχετικὰς τόμους τοῦ Rheinisches Museum. Τὴν γνωρίζω ἀπὸ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Blass, τὴν ὁποίαν πολὺ ἀργότερα ἠμπόρεσα νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν, ἀρ' οὐ ἤδη ἱπ' ἐμυτοῦ εἶχα προβῇ εἰς τὴν μετάθεσιν. Ὁ Kayser ἐπρότεινε προσέτι τὴν προσητέραν συμβουλευσαὶ μετὰ τὸ βιασάμενος, ἢν ὁρθῶς ἐπικρίνει ὁ Blass.

ἡμεῖς δοιώτερον ὑμῖν ἐπισημειοῦμεν ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ τὸν φονέα ζητοῦντας κολάζειν τὸν καθαρὸν ἀποκτείνειν. **Ὅ τε γὰρ ἀποκτείνας τοῦ ἀποθανόντος οὐδὲν ἦσσαν τοῖς αἰτίοις προστιρόπαιος ἐστίν, οὗτός τε ἀνοσίως διαφθαρεὶς διπλάσιον καθίστησι τὸ μήνιμα** (κατὰ διόρθωσιν τοῦ Briegleb ⁽¹⁾ ἀντὶ μίαισμα πρβλ. β 8 καὶ γ 7) **τῶν ἀλιτηρίων τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτόν.**

Ὁ Reiske, ἀποδώσας τὴν μετοχὴν ἀποκτείνας εἰς τὸν κατηγορούμενον, ἀπορεῖ, διατὶ νὰ συνδέεται μὲ τὸ οὗτος διὰ τοῦ τε τε, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἐπρότεινε δὲ νὰ γραφῇ οὕτως. Ὁ Mätzner ὅμως ὀρθῶς παρετήρησεν, ὅτι τὰ τε τε συνδέουν ὄχι τὰς λέξεις, ἀλλὰ τὰς προτάσεις, ὧν ἡ δευτέρα εἶναι ἐπεξηγήσις τῆς πρώτης.

Ἄλλ' ἡ δυσκολία δὲν εἶναι ἐκεῖ: Οὔτε ὁ Reiske οὔτε ὁ Mätzner παρετήρησαν, ὅτι πανταχοῦ ὁ κατηγορούμενος ἀποφεύγει νὰ δηλώσῃ ἑαυτὸν ὡς φονέα, καὶ ὅτι τοιοῦτος χαρακτηρισμὸς ἑαυτοῦ, ὡς ἀποκτείναντος, θὰ ἦτο ἥμισυ ἐπιτυχής ⁽²⁾.

Τοῦτο εἶδε τὸ 1847 ὁ Emperius, ὅστις καὶ διόρθωσεν: **Ὅ τε γὰρ ἀποθανὼν οὐδὲν ἦσσαν.** Ἡ διόρθωσις παρέχει μὲν νόημα καλὸν καὶ ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Weidner, ἀλλ' ἀπομακρύνεται πολὺ τῆς παραδόσεως, θὰ ἦτο δὲ ἀσπαστή, κατὰ τὸν Junst dt, ἃν ἔλεγε: **ὁ τε γὰρ ἀποθανὼν τοῦτου καταληφθέντος οὐδὲν ἦσσαν τοῖς ἀναγκαίοις.** Οὗτος ἐδέχθη νὰ γραφῇ <τοῦ> του ἀποθανόντος, ὅπως εἶχε προτείνει ὁ Sauppe, προσκρούων δὲ εἰς τὴν λέξιν τοῖς αἰτίοις, ὡς κακῶς ἔχουσιν, ἀφ' οὗ εἶναι γνωσταὶ αἱ συνθῆκαι, ὅφ' ἃς ὁ φόνος ἔγινεν, διορθοῖ ταύτην: **τοῖς ἀναγκαίοις.**

Ὁ Blass ⁽³⁾ ἀποδέχεται τὴν γραφὴν τοῦ Sauppe, ὀρθῶς ὅμως διαβλέπει, ὅτι εἰς τὸ ἀποκτείνας, ὅπερ θεωρεῖ corruptum, κεῖται ἡ δυσκολία, καὶ ὑποπτεύει, ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ **ὁ τε γὰρ παθὼν τοῦτου ἀποθανόντος**, παραβάλλων πρὸς τὸ γ 7 καὶ φρονῶν ὅτι ἡ φθορὰ προέκυψ' ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀποκτείνειν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπομακρυνόμεθα τοῦ κειμένου πολὺ.

Ἀκόμη ἀπιθανωτέρα, ὅχι μόνον διὰ τὴν τολμηρίαν της, εἶναι ἡ

1) Zur Kritik des Antiphon. Progr. Gymn. Anclam 1861 σ. 11. Παρὰ Schäfer (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 8).

2) Πρβλ. β3 ἐγὼ δεύτερον καὶ τρίτον οὐκ ἀποκτείναι φημι, β4 διὰ τὴν τοῦ λατροῦ μοχθηρίαν καὶ οὐ διὰ τὰς πληγὰς ἀπέθανε, β6 ἐγὼ μὲν οὐδενὶ τρόπῳ φονεὺς αὐτοῦ εἰμι, δ3 εἰ μήτε ἀποκτείνας ὑπὲρ τοῦ ἀποκτείναντος . . . φονεὺς ἔσται, δ8 οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν πληγῶν, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ λατροῦ ὁ ἀνὴρ ἀπέθανεν.

3) Zu Antiphon und Lysias. Rhein. Museum 21 (1866) σ. 276.

διόρθωσις τοῦ Thalheim ὃ τε γὰρ ἀλιτήριος τοῦ ἀποθανόντος⁽⁴⁾. Ἐκ τῶν χωρίων, τὰ ὅποια φέρει εἰς ἐνίσχυσιν, τὰ μὲν δύο ἀντιφώνηται (α4 καὶ β8) ἔχουν τὴν λέξιν προστροπῆς καὶ ὄχι ἀλιτήριος, ἥτις δὲν ἀπαντᾷ παρ' αὐτῷ εἰς ἐνικόν, τὸ δὲ τοῦ Δημοσθένους 18,150 (ὅν οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι ἔγωγε κοινὸν ἀλιτήριον τῶν μετὰ ταῦτα ἀπολωλότων ἀπάντων εἰπεῖν, ἀνθρώπων, τόπων, πόλεων) παρέχει τὴν λέξιν μὲ πολὺν διάφορον σημασίαν (πρβλ. καὶ Λυσ. 13,79).

Τὸ χωρίον, νομίζω, θεραπεύεται καλύτερα καὶ ἡπιώτερα, ἂν τὴν γενικὴν τοῦ ἀποθανόντος θεωρήσωμεν ὥς β'. ὅριον τῆς συγκρίσεως εἰς τὸ ἥσσαν, γράψωμεν δέ: ὃ τε γὰρ <μῆ> ἀποκτείνας, ὥστε ἡ μετοχὴ νὰ ἰσοδυναμῇ κατ' ἐννοίαν μὲ τὸ ἐπίθετον καθαρὸς, οὗ γίνεται χρῆσις συχνῇ παρ' Ἀντιφῶντι (4β7, 4 α 1 καὶ 4, 4δ11 καὶ ὀλίγον ἄνωτέρω). Οὕτω δὲ ἐρμηνεύομεν:

Διότι καὶ ὁ ἀθῶος τοῦ φόνου (ὁ μὴ διαπράξας τὸν φόνον) εἶναι ἐξ ἴσου μὲ τὸν φονευθέντα ἐκδικητικὸς ἐναντίον τῶν ἐνόχων <ἐν ᾗ περιπίπτῃ φονευθῇ ἀδίκως καταδικασθεὶς⁽⁵⁾>, καὶ οὗτος <ἐπομένως> ἀσεβῶς φονευθεὶς διπλασιάζει τῶν ἀλιτηρίων τὴν ὀργὴν ἐναντίον τῶν φονευσάντων αὐτόν.

Μὲ τὴν ἐρμηνείαν αὐτὴν καὶ αἱ δυσκολίαι τοῦ Reiske διὰ τὸ τε-τε αἴρονται, διότι τὸ πρῶτον μέρος πρέπει νὰ ἐκληφθῇ γενικῶς, τὸ δὲ δεύτερον ὥς εἰδικὴ περίπτωσις τοῦ πρώτου, ὥστε τὸ δεύτερον τε νὰ ἔχη τὴν σημασίαν τοῦ καὶ ἐπομένως. Ἄφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ κοινῶς ἀποδεδεγμένη διόρθωσις τοῦ ἔστιν εἰς ἔσται, ἣν ἐπρότεινεν ὁ Kayser (πρβλ. καὶ 3 γ11), καθίσταται περιττή, διότι εἰς μίαν γενικὴν φράσιν ὁ ἐνεστὼς εἶναι προτιμότερος.

6,3 Ἔστι μὲν γὰρ περὶ τοῦ τοιούτου αὐτοῦ μία δίκη· αὕτη δὲ μὴ ὀρθῶς καταγνωσθεῖσα ἰσχυροτέρα ἔστι τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς.

Εἰς τὸ περὶ τοῦ τοιούτου αὐτοῦ προσέκρουσε πρῶτος ὁ Reiske, ὅστις καὶ προέτεινε νὰ γραφῇ περὶ τοῦ τοιούτου αὕτη δίκη, ὅπερ μεταφράζει: de re tali et tanta non nisi semel iudicatur, hoc ipso iudicio. Ἄλλ' εἰς τὰς προσθήκας προκρίνει τὴν γραφὴν πᾶσι ἢ ἐκάστοις καὶ ἐξηγεῖ: ejusmodi causis non est nisi unica reis omnibus proposita defensio.

4) Ἐλκεν ἡδὴ προηγηθῇ ὁ Müller μεταφράσας Nam manes perempti (?) hoc mortuo auctoribus caedis κλπ.

5) Τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὸ ἀμέσως ἀνωτέρω τὸν καθαρὸν ἀποκτείνειν.

Ὁ Dobree (1) διορθώνει τὴν φράσιν *περὶ τούτου* καὶ μεταφράζει: *hoc uno iudicio certatur de omnibus vitae bonis*, χωρὶς νὰ ἐξηγῇ οὔτε πόθεν προκύπτει τὸ *hoc* οὔτε πῶς τὸ *τούτου* σημαίνει «τάχαθὰ τοῦ βίου πάντα».

Βραδύτερον ὁ Mätzner διέγραψε τελείως τὸ αὐτοῦ καὶ τον ἠκούθησαν ὅλοι οἱ μετὰ ταῦτα ἐκδότης (2).

Εἶναι ὅμως ἀπορίας ἄξιον, ὅτι δὲν ἀντελήφθησαν, ὅτι κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ νόημα παραβλάπτεται οὐσιωδῶς. Ὁ ρήτωρ ἐνταῦθα τονίζει τὴν διαφορὰν τῆς φονικῆς δίκης ἀπὸ πάσης ἄλλης, διὰ νὰ ἐπιστήσῃ τῶν δικαστῶν τὴν προσοχήν, καὶ τὴν διαφορὰν αὐτὴν εὐρίσκει εἰς τὸ ὅτι μία καταδίκη ἄδικος δὲν δύναται νὰ ἐπανορθωθῇ, ἀπαξ δὲ μόνον δύναται τις νὰ υποβληθῇ εἰς δίκην φονικὴν (3). Περὶ φόνου ἐπομένως μία δίκη μόνον δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἐν ᾧ διὰ διάφορα πρόσωπα πολλὰί δίκαι *περὶ τοῦ τοιούτου*, περὶ φόνου δηλαδὴ, δύνανται νὰ ὑπάρξουν· ἀνίατος γὰρ ἡ μετάνοια τῶν τοιούτων ἐστίν (2812).

Ὁρθῶς ἄρα προέτεινεν ὁ Scheibe (4) νὰ γραφῇ *περὶ τοῦ τοιούτου* <τοῦ> αὐτοῦ, δι' οὗ καὶ τὸ αὐτοῦ σφύεται διὰ μικρᾶς προσθήκης, παλαιογραφικῶς εὐεξηγήτου, καὶ ἡ φράσις δὲν στερεῖται προσδιορισμοῦ (=τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός) ἀπαραιτήτου διὰ τὸ νόημα. Πρβλ καὶ 5,86.

Κατωτέρω θὰ προέτεινα νὰ γραφῇ: αὕτη δὲ <καὶ> μὴ ὀρθῶς καταγνωσθεῖσα ἰσχυροτέρα ἐστὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς. Οὕτω δ' ἐξαίρεται ἡ ἀντίθεσις καλύτερον, ὅπως καὶ ἐν § 4: ἀνάγκη γάρ, εἰ ἡμεῖς καταψηφίσωμε, καὶ μὴ ὄντα φονέα μηδὲ ἐνοχον τῷ ἔργῳ χρῆσασθαι τῇ δίκῃ. Πρβλ καὶ § 5 ἀνάγκη δὲ τῆς τε δίκης νικᾶσθαι παρὰ τὸ ἀληθές, αὐτοῦ τε τοῦ ἀληθοῦς, καὶ μὴ ὁ τιμωρήσων ἦ, ὅπου ὁ Fr. Leo ὀρθῶς προέτεινε νὰ γραφῇ <καὶ> παρὰ τὸ ἀληθές. Ἄλλως τε καὶ ἐν 5,87, ὅπου ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιον περίπου χωρίον κεῖται οὕτω: φόνου γὰρ δίκη καὶ μὴ ὀρθῶς γνωσθεῖσα ἰσχυρότερον τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐστίν.

1) Ἐνθ' ἄνωτέρω σ. 152.

2) Ὁ Gölkel (Beiträge zur Syntax des Verbums und zur Satzbildung bei dem Redner Antiphon. Programm der Studienanstalt Passau 1883 σ. 53) προτείνει νὰ μετατεθῇ ἡ λέξις αὐτοῦ πρὸ τῆς λέξεως τοῦ δικαίου.

3) Τὸ αὐτὸ κατωτέρω § 6 λέγει: "Ὁ,τι δ' ἂν ἡμεῖς μὴ ὀρθῶς γῶμε, τοῦτο οὐκ ἐστὶν ὅποι ἂν ἀνεγκῶν τις τὴν αἰτίαν ἀπολύσαιτο."

4) Acta Societis Graecae II (1838) σ. 93.

6,10 Οὐτε γὰρ δὴ οὐ ἡ πόλις ἐλάμβανεν ἂν δίκην...ἐνταῦθα τὴν κατηγορίαν ποιεῖται...οὔτε *δοσις οὐκ* ἄλλα κατηγορεῖ ἢ ἂ διώκει ἐν πράγματι τοιοῦτω, πιστεῦσαι δὴπον αὐτῷ ἀξιωτέρον ἐστὶν ἢ ἀπιστῆσαι.

Ὅτι τὸ οὐκ ἐδῶ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνεκτόν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ὠβέλυσαν δὲ τοῦτο ὁ Taylor πρῶτος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Reiske καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδότες. Θὰ ἔπρεπεν ὅμως νὰ ζητηθῇ, μήπως ὑπὸ τὸ οὐκ κρύπτεται ἄλλη τις λέξις, ἡ ὁποία καὶ νὰ ἐξηγῇ τὴν ἄλλως ἀνεξήγητον καὶ ἀνόητον παρεμβολὴν τοῦ ἀρνητικοῦ μορίου. Καὶ ὄντως ὁ μὲν Dobson ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τῶν ρητόρων τῶν Ἀθηνῶν προέτεινε τὴν γραφὴν *δοσις οὐν*, ἣν ἀπεδέχθησαν καὶ ὁ παρὰ Didot ἐκδότης Müller, μεταφράζων *deinde vero siquis*...καὶ οἱ Baizer καὶ Sauppe (1), ὁ δὲ Leo *δοσις εἰς ἄλλα κατηγορεῖ*, παραβάλλον πρὸς τὸ ἐν § 9 εἰς αὐτὸ τὸ *πράγμα κατηγορεῖν* (2).

Ἄλλ' ἡ μὲν πρώτη διόρθωσις δὲν εἶναι ἐπαρκῶς δικαιολογημένη, διότι καὶ μόνον τὸ *δοσις* ἔχει τὴν γενικωτέραν ἀπόχρωσιν, ἡ δὲ προσθήκη τοῦ οὐν ἀδυνατίζει τὸν λόγον εἰς γενικὰς θεωρίας. Ἡ δὲ δευτέρα εἶναι μὲν πιθανωτέρα, ἀλλ' ἐδῶ τὸ ἄλλα μᾶλλον ὥς σύστοιχον ἀντικείμενον πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ εἰς τὸ *κατηγορεῖ*, ὅπως εἶναι καὶ τὸ α, καὶ ἐπομένως ἡ πρόθεσις *εἰς* δὲν εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀπαραίτητον ὅμως εἶναι καὶ ὑπὸ τοῦ νοήματος ἀπαιτεῖται τὸ μόριον αὐ, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐξήρητο ἔτι μᾶλλον ἡ διάκρισις τῶν δύο μελῶν τῆς συνδέσεως οὔτε—οὔτε. Ἀντικαθιστῶντες ἄρα τὸ οὐκ διὰ τοῦ αὐ ἔχομεν ἀριώτερον νόημα: οὔτε...οὔτε ἀφ' ἐτέρου εἰς ἐκείνον, ποῦ ἐπιρρίπτει κατηγορίας ἄλλας κτλπ.

6,14 Καὶ τούτων εἴ τι ψεύδομαι προφάσεως ἕνεκα ἕξεσι τῷ κατηγορῶ ἐξελέγξαι ἐν τῷ ὑστέρω λόγῳ ὅτι ἂν βούληται εἰπεῖν ἐπεὶ τοι οὕτως ἔχει, ὧ ἀνδρες· πολλοὶ τῶν περιεστώτων τούτων τὰ μὲν πράγματα... ἐπίστανται καὶ τοῦ δοκωτοῦ ἀκούουσι.

Τὸ ἀσύνδετον τῶν δύο ἀπαρεμφάτων ἐξελέγξαι καὶ εἰπεῖν δὲν εἶναι ἀνασχετόν, πρῶτος δὲ ὁ Dobree (1) συνέστησε τὴν ἐκβολὴν τοῦ εἰπεῖν, ὥς προελθόντος ἐκ διττογραφίσεως τοῦ ἐπεὶ καὶ τὴν σύστασιν ταύτην

1) Τὴν διόρθωσιν εἶχε προτείνει ἐν ἀγνοίᾳ τῆς τοῦ Dobson (1828) καὶ ὁ Scheibe (τὸ 1838) φρονῶν, ὅτι οὕτω γενικεύει ὁ ρήτωρ τὸν λόγον, ὃν πρότερον περὶ τῶν κατηγορῶν του εἰδικῶς εἶχεν εἶπει, καὶ ἐξηγῶν *quicumque in universum*.

2) Τοῦτο ἀπεδέχθη καὶ ὁ Gernet.

1) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 152.

ἠκολούθησεν ὅτε Blass καὶ ὁ Gernet, ἐν ᾧ ὁ Mätzner (σελ. 257), ἂν καὶ το κρίνει ἀνεπιθύμητον, διατάζει νὰ το ὀβελίσῃ. Ὁ Jernstedt ὑποπτεῖται ὀλόκληρον τὸ χωρίον, παραπέμπει δὲ εἰς Ἀνδοκίδου 1,55, ὅπερ οὐδὲν ὠφελεῖ. Ὁ Sauppe προέτεινε νὰ γραφῇ *εἰπών*, ἀλλ' ὀρθῶς ὁ Thalheim παρετήρησεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ γραφῇ *εἰπόντι*, αὐτὸς δὲ εἰσάγει πρὸ τοῦ ὅ,τι τὸν σύνδεσμον καί (?).

Καὶ τοῦ μὲν Dobree ἡ θεραπεία δὲν εἶναι ὀρθή, διότι τὸ *ἐξελέγξαι* θὰ ἐνεφανίζετο ἔχον δύο προτάσεις ὡς ἀντικείμενα: *εἴ τι ψεύδομαι καὶ ὅ,τι ἂν βούληται*. ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἔννοια *ἐξελέγξαι ὅ,τι ἂν βούληται* δὲν εἶναι πολλὴ ὀμολογία, πάντως δὲ εἶναι ἀήθη. Ἡ δὲ τοῦ Thalheim προσθήκη δὲν παρουσιάζει τὰς πλημμελείας ταύτας, ἀλλὰ καταστρέφει τὸ νόημα, διότι δὲν δηλοῦται δι' αὐτῆς ἡ χρονικὴ προτεραιότης τοῦ ἐλέγχου, *πρῶτα δὴλα δὴ νὰ ἐξελέγξῃ, ἂν λέγω τι ψευδές, καὶ ἔπειτα ἅς εἰπῇ ὅ,τι θέλει*. Τοιοῦτον δὲ νόημα μόνον ἡ μετατροπὴ τοῦ *ἐξελέγξαι* εἰς *ἐξελέγξαντι* (πρβλ. καὶ § 9 ἀποφῆναι καὶ ἐξελέγξαισι . . τιμωρήσασθαι) παρέχει. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν αἴρονται αἱ δυσκολίαι :

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀξία ἀπορίας ἡ ἀσύνδετος σύναψις τοῦ πολλοὶ τῶν περιεστῶτων κλπ. μὲ τὸ ἐπεὶ τοι οὕτως ἔχει καὶ θὰ κατέληγα νὰ προτείνω νὰ προστεθῇ: πολλοὶ < γὰρ > τῶν περιεστῶτων. Πρβλ. καὶ 2β9.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐξηγεῖται σαφῶς ἐκ τοῦ νοήματος τὸ ἐπεὶ τοι οὕτως ἔχει. Ἡ δικαιολογία ἡ διὰ τοῦ ἐπεὶ δὲν δύναται ν' ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔξεστι κλπ., ἀλλ' εἰς ἄτι ἄλλο, τοῦ μὲ τὴν σημερινὴν μορφήν τοῦ κειμένου, εἶναι ἀνάγκη νὰ μαντεύσωμεν, οἷον: ἀλλ' οὐ δυνήσεται ἢ τι παρόμοιον. Ἀρὰ γε νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι πράγματι τοιοῦτόν τι ἐξέπεσεν; Ἡ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ προτέρα γραφὴ τοῦ *ἐξελέγξαι* ἔχει ὀρθῶς, πρὸ δὲ τοῦ ὅ,τι ἂν βούληται εἰπεῖν ἐξέπεσε τὸ ἀλλὰ μὴ ἢ καὶ μὴ; Πάντως ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ, ὅτι πολλάκις οἱ αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι αἰτιολογοῦν ἄτι ἐκ τῶν λεγομένων ἐξαγόμενον καὶ ὅχι αὐτὰ ταῦτα τὰ λεγόμενα.

6,17 Αἰτιῶνται δὲ οὗτοι μὲν ἐκ τούτων, ὡς οὗτος κελεύσεις πιεῖν τὸν παῖδα τὸ φάρμακον ἢ ἠνάγκασεν ἢ ἔδωκεν.

Ἡ ἀντωνυμία οὗτος ἀντὶ τοῦ ἐγὼ παρέχει πράγματα εἰς τοὺς φιλόλογους, οἵτινες διεῖδον φθορὰν τοῦ κειμένου καὶ προσπαθοῦν παντοιοτρόπως νὰ το διορθώσουν. Καὶ ὁ μὲν Reiske, καὶ κατ' αὐτὸν ὁ

2) Τὴν ὁδὸν εἶχεν ἤδη ὑποδειξεῖ ὁ παρὰ Didot ἐκδότης Müller, μεταφρά. σας ὧδε: licebit . . . id coarguere et quidquid volet contra disputare.

Müller, ὑπόπτευσεν, ὅτι δηλοῦται δι' αὐτοῦ ὁ παριστάμενος γαμβρὸς τοῦ κατηγορουμένου Φανόστρατος, ὃν εἶχεν ἀφήσει ἐπιτροπον οὗτος — πρᾶγμ' ἀπιθανώτατον. Ὁ δὲ Mätzner δέχεται, ὅτι τὸ οὗτος ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ἐγὼ, συνάπτει δὲ πρὸς τὸ ἐν § 9 τόνδε τὸν ἄνδρα καὶ παραπέμπει εἰς Ἡροδ. 1, 108 (οὔτε ἄλλοτέ κω παρεῖδες ἄνδρι τῷδε ἄχαρι οὐδέν) καὶ Πλάτ. Λάχ 180 Δ (ἄλλ' εἴ τι ἔχεις τῷδε τῷσαντοῦ δημότῃ ἀγαθὸν συμβουλευσαι). Ἐδῶ ὅμως διαφέρει τὸ οὗτος τοῦ ὅδε, ἡ δὲ ὅλη σειρὰ τοῦ λόγου δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρῆσιν δεικτικῆς ἀντωνυμίας. Ἀπίθανον δὲ εἶναι καὶ τὸ ἄλλο: ὅτι ipsissima adversarii verba ei observata sunt.

Πολὺ μετὰ ταῦτα ὁ Baiter προσέκρουσεν εἰς τὴν εὐκτικὴν κελεύσει, τῆς ὁποίας ἡ σύναψις πρὸς τὸς ὀριστικὰς ἠνάγκασε καὶ ἔδωκεν, εἶναι ἀνώματος καὶ δὲν δικαιολογεῖται, ὥς μετάβασις ἀπὸ τοῦ πλαγίου λόγου εἰς τὸν εὐθύν, ὅπως ἠθέλησεν ὁ Mätzner. Τὴν γραφὴν δὲ τοῦ Baiter ἐκέλευσεν ἐδέχθησαν ὅλοι οἱ ἐκδότες ἔκτοτε.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τοῦ οὗτος ἡ δυσκολία δὲν ῥέθη. Ὁ Sauppe ἐπρότεινε νὰ γραφῇ ὡς αἴτιος ὅς ἐκέλευσε, καὶ οὕτω γράφει καὶ ὁ Thalheim, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ οὔτε τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς οὔτε τὴν ταυτολογίαν αἰτιῶνται... ὡς αἴτιος ὅς. Ὁ Jernstedt σημειώνει χάσμα μετὰ τὸ οὗτος, τὸ ὁποῖον προτείνει νὰ συμπληρωθῇ: ὡς οὗτος <ἐνοχὸς ἐστὶ τῷ φόνοφ, ὅς> ἐκέλευσε. Κατ' ἀνάλογον τρόπον δὲ καὶ ὁ Fuhr⁽¹⁾ διρθώνει: ὡς οὗτος <ἐνοχος ὅς> ἐκέλευσε, ἵνα ὑπάρξῃ ἀντίθεσις πρὸς τὰ κατωτέρω οὐκ ἐνοχὸς εἰμι, καὶ ὁ Blass ὡς <ἐνοχὸς ἐστὶ τῷ φόνοφ> εἴ τις κλπ.

Τελευταῖος ὁ Wilamowitz⁽²⁾ ἐπανέρχεται εἰς τοῦ Mätzner τὴν γνώμην, ὅτι ἔδῳ ἀναφέρονται τὰ λόγια τοῦ κατηγοροῦ αὐτολεξεῖ⁽³⁾ καὶ γράφει: ὡς «οὗτος <ῆ> ἐκέλευσεν... ἔδωκεν».

Νομίζω, ὅτι ἡ ὁδός, ποῦ πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν πρὸς θεραπείαν τοῦ κειμένου, εἶναι διάφορος, μας ὑποδεικνύεται δ' ἀπὸ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Ὁ λέγων τὸν λόγον ἔχει κατηγορηθῇ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ χορευτοῦ ἐπὶ βουλεύσει φόνον καὶ ἡ μήνυσις αὐτή, ὅσον δήποτ' ἀντιλεγόμενη καὶ ἂν εἶναι μεταξὺ τῶν σημερινῶν φιλολόγων, εἴτε τὴν ἡθι-

1) Animadversiones in oratores Atticos. Diss. Bonnae (1877) σελ. 29.

2) Die VI Rede des Antiphon (Sitzungsberichte der K. Akademie der Wissenschaften zu Berlin 1900 σελ. 401 σημ. 2.

3) Ἄπαξ μόνον, καθ' ὅσον γνωρίζω, παρατίθενται αὐτολεξεῖ φράσεις τοῦ κατηγοροῦ εἰς 4β3, ἄλλ' εἶναι τόσον σαφεῖς καὶ κατὰ β' πρόσωπον, ὥστε καὶ τοῦτο μόνον ν' ἀναιρῇ τὴν γνώμην τοῦ Mätzner καὶ Wilamowitz.

κὴν αὐτοურγίαν νοεῖ εἶτε ἀπλῶς τὴν εὐθύνην, ἀποκλείει ἀναντιλέκτως αὐτὴν τὴν αὐτοურγίαν, ἢ ὅποια ἐδῶ θὰ συνίστατο εἰς τὸν καταναγκασμὸν ἢ τὴν προσφορὰν τοῦ φαρμάκου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ χορηγοῦ. Ὁ κατηγορούμενος ἀρνείται διαρρηδὴν τὸ γεγονός, διηγεῖται δὲ διὰ μακρῶν τοὺς ἀντικαταστάτας, ποῦ ὤρισε διὰ τὴν χορηγίαν, καὶ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἐν ἀγνοίᾳ του τὸ φάρμακον ἐδόθη καὶ ἐν ἀπουσίᾳ του, ἐπαγόμενος καὶ μάρτυρας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Wilamowitz (4), ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νὰ διηγηθῇ, πῶς ἐγένινεν αὐτὴ ἡ δόσις τοῦ φαρμάκου, ἢ ὅποια κατ' ἀνάγκην θὰ συνεπλήγετο καὶ εὐθύνας αὐτοῦ, εἴτε ὡς κελεύσαντος πιεῖν τὸ φάρμακον, εἴτε καὶ διότι θὰ ἤρνεϊτο νὰ μαρτυρήσῃ, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀντικαταστάτας του το ἔδωκεν.

Ἄλλ' οἱ κατήγοροι, οἱ ὅποιοι φαίνεται νὰ ἦσαν ἀρκετὰ ἐπιτήδριοι, δὲν θὰ ὑπέπιπτον βέβαια εἰς τὸ σφάλμα ν' ἀμφισβητήσουν τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰσχυρισμῶν του, ὅτι δὲν παρίστατο αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ καὶ δὲν θάφηναν νὰ τους διαφύγῃ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀπολογίας του σημεῖον, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου δὲν κατορθώνει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι ὁ κελεύσας, ὁ δώσας τὴν παραγγελίαν, χωρὶς τοῦλάχιστον νὰ δηλώσῃ τὸν ὑπεύθυνον. Ἐπ' ἴσης δὲν θὰ τους διελάνθανεν, ὅτι δύναται τις κάλλιστα νὰ μὴ ἦτο παρών, ἀλλὰ νὰ εἶχε δώσει τὴν παραγγελίαν εἰς κάποιον ἄλλον, καὶ αὐτό, φρονῶ, ἦτο τὸ σπουδαιότερον στήριγμα τῆς κατηγορίας.

Αὐτὸ ὅμως οὐδαμοῦ τοῦ λόγου παρουσιάζεται: τοῦναντίον βλέπομεν προφανῇ διάθεσιν τοῦ ὑποδίκου νὰ συγχύσῃ δολίως τὰ πράγματα συνάπτων τὸ κελεύσαι μὲ τὸ δοῦναι καὶ ἀναγκάσαι καὶ τὸ παρῆναι, ἀρνούμενος συλλήβδην ὅλα, ὅπως π. χ. ἐν § 15 καὶ ἐν § 17 (οὔτε γὰρ ἐκέλευσα...), ἐν δὲ § 21 παρουσιάζει τὸν Φίλοκράτη κατηγοροῦντα αὐτὸν ὡς ἀναγκάσαντα πιεῖν, ὅπερ αὐτὸς ἀνασχευάζει, πρᾶγμα εὐκόλον.

Τοιαύτη τις λοιπὸν δὴλωσις, νομίζω, κρύπτεται εἰς τὸ ἡμέτερον χωρίον, ἂν δὲ δὲν ἀναπτύσσεται κατωτέρω σαφῶς, τοῦτο γίνεται, διότι δὲν συνέφερε τὸν Ἀντιφῶνα καὶ τὸν πελάτην του. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλομεν νὰ διατηρήσωμεν τὸ κελεύσειε τῶν χειρογράφων, νὰ γράψωμεν δέ: ὡς οὐχ ὅς (ΟΥΧΟΣ ἀντὶ ΟΥΤΟΣ) κελεύσειε τὸν παῖδα πιεῖν τὸ φάρμακον ἢ ἠνάγκασεν ἢ ἔδωκεν, ἦτοι: με κατηγοροῦν ἐπὶ τῇ βάσει τούτου τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις τυχὸν ἔδωσε παραγγελίαν νὰ πάρῃ τὸ φάρμακον ὁ παῖς, δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ ἀναγκάσας ἢ ὁ δώσας. Πρβλ. Ἀντιγ. 666 ἀλλ' ὅν ἡ πόλις στήσειε τοῦδε χρὴ κλύειν.

Οὕτω μὲ μικρὰν διόρθωσιν ἐπιτυχάνεται νόημα πλήρες.

4) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 403.

6,18 Ὅποσα μὲν γὰρ λάθρα πράττεται καὶ ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα, ὧν μὴ εἰσι μάρτυρες, ἀνάγκη περὶ τῶν τοιούτων ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων τῶν τε τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ ἀποκρινομένου τὴν διάγνωσιν ποιῆσθαι.

Ὁ Reiske παρετήρησεν, ὅτι εἰς τὸ βουλευθέντα πρέπει, ὅπως ἔχει τὸ κείμενον, νὰ νοηθῇ τὸ ἐστί, καὶ ἐπειδὴ ἡ σύνταξις βουλευθέντα ἐστὶ εἶναι κάπως τραχεῖα, προσέτεινε νὰ γραφῇ καὶ ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντι. Ὁ Dobree (1) ὅμως ὑπόπτευνεν ὁλόκληρον τὴν φράσιν ὡς γλωσσηματικήν.

Βραδύτερον ὁ Mätzner (σ. 259) προσεπάθησε νὰ δικαιολογήσῃ τὸ καί, ἐξηγῶν ὡς τὸ λατινικὸν idque καὶ παραβάλλον τὸ Πλατ. Πολιτ. 4,426A (ποικιλώτερά καὶ μείζω ποιοῦσι τὰ νοσήματα καὶ αἰεὶ ἐλπίζοντες... ὑπὸ τούτου ἐσεσθαι ὑγιεῖς) καὶ Δημοσθ. Ἐπιτάφ. 6 (ἀ δὲ καὶ τοῖς εἰδόσι χρῆσιμα ἀναμνησθῆναι καὶ τοῖς ἀπείροις κάλλιστα ἀκοῦσαι καὶ ζῆλον ἔχει πολλὴν καὶ μῆκος λόγου ἄλυπον ἔχοντα, ταῦτα ἐπὶ κεφαλαίων εἰπεῖν πειράσομαι). Ἀλλὰ εἰς μὲν τὸ πρῶτον χωρίον πρέπει νὰ ἐξηγησώμεν: καὶ μάλιστα ἐπειδὴ πάντοι' ἐλπίζουν, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀθετοῦσιν οἱ μὲν τὸν καί, οἱ δὲ τὸ ἔχοντα.

Ὁ Wilamowitz (2) ἀθετεῖ τὸν καί, καὶ ἐξηγεῖ: ἐπιβουλαὶ κατὰ τῆς ζωῆς λάθρα ἐνεργούμεναι, ὧν δὲν ὑπάρχουσι μάρτυρες. Ἀλλ' ἂν εἶχεν οὕτως, ἡ θέσις τῶν λέξεων θὰ ἦτο λίαν ἀήθης καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ βουλευθέντα (χωρὶς ἄρθρον) = ἐπιβουλαὶ κάπως τολμηρά. Ἐπειτα ἡ μετοχὴ βουλευθέντα, τί μετοχὴ εἶναι; ἀναφορικὴ πάντως ὅχι· οὔτε καὶ χρονικὴ διότι καὶ αἱ δύο ἐξηγήσεις: ὅσα ἐνεργοῦνται κρυφίως, τὰ ὁποῖα ἐβουλευθήσαν ἐπὶ θανάτῳ ἢ ἀφ' οὗ ἐβουλευθήσαν ἐπὶ θανάτῳ, δὲν εἶναι εὐάρμοστοι. Ἐξ ἄλλου δέ, ἂν ἐρμηνεύσωμεν οὕτω, τὸ ὧν μὴ εἰσι μάρτυρες εἶναι μία ἐπανάληψις τοῦ λάθρα (Πρβλ. 2γ8 οὐ γὰρ ἐπὶ μαρτύρων, ἀλλὰ κρυπτόμενα πράσσεται τὰ τοιαῦτα).

Ἄστοχος ἐπ' ἴσης θὰ μου ἐφαίνετο καὶ ἡ παλαιογραφικῶς ἐπιτροπομένη διόρθωσις ὡς ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα (= ἄτε ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα, ὡς δικαιολογητικὸν δηλαδὴ τοῦ λάθρα).

Ἐδῶ, νομίζω, πρόκειται περὶ γενικῆς φράσεως, συνεχιζούσης τὸν γενικὸν τόνον τῶν ἀμέσως ἀνωτέρω λεγομένων (πᾶσα λαθραία ἐνέργεια), καὶ περὶ εἰδικεύσεως κατωτέρω εἰς τὰς ἐπιβουλάς κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀλλοῦ. Ὁ ρήτωρ δηλαδὴ θέλει νὰ εἰπῇ: δι' ὅσα μὲν διενεργοῦνται κρυ-

1) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 153.

2) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 401 σημ. 3.

φίως, καὶ δὴ (καὶ εἰδικῶς) διὰ τὰς ἐπὶ θανάτῳ ἐπιβουλὰς, τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχουν μάρτυρες κλπ. (3). Θὰ πρέπη ἄρα νὰ γραφῇ τὰ τ' ἐπὶ θανάτῳ βουλευθέντα. Ἡ παράλειψις τοῦ ἄρθρου εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀντιφῶντος εἶναι συνηθεστάτη.

6,21 Ἀναβάς ἐγὼ εἰς τὸ δικαστήριον ἔλεξα, ὅτι τὸν μὲν νόμον οὐ δίκαιον οὐ (ὕπερ τὸν στίχον ὁ Α καὶ ὁ Nrg., οὐ ὁ διορθ. τοῦ N) προκαθίσταται ἢ (οὕτως ὁ N, προκαθῆσθαι εἰ ὁ Α) Φιλοκράτης κατηγορῶν καὶ διαβάλλον εἰς τὸ δικαστήριον, μελλόντων ἔσεσθαι μοι ἀγῶνων πρὸς Ἀριστίωνα καὶ Φιλῖνον αὖριον καὶ ἔνη, ὧν περ ἔνεκα τοὺς λόγους τούτους λέγοι. ἃ μέντοι αἰτιῶτο καὶ διαβάλλοι, ραδίως ἐξελεγχθήσοιτο ψευδόμενος.

Locus desperatissimus, ὅπως λέγουν συνήθως οἱ φιλόλογοι. Αἱ δὲ προταθεῖσαι διορθώσεις εἶναι καὶ τολμηρόταται καὶ νόημα δὲν παρέχουν ἀρεστόν. Πρόκειται ἐδῶ περὶ τοῦ ἑξῆς: ὁ Φιλοκράτης κατηγορεῖ τὸν λέγοντα, ἔχοντα δίκην πρὸς ἄλλους, ὅτι δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσάγῃ δίκην, διότι ὁ νόμος ἐμπόδιζε τοὺς ὑποδίκους ἐπὶ φόνῳ νὰ προσέρχωνται εἰς ἱεροὺς τόπους καὶ νὰ μεταδίδουν οὕτω τὸ μίasma. Ἀπαντῶν δὲ ὁ κατηγορούμενος κατήγγειλεν, ὅτι δὲν δικαιοῦται νὰ ἐπάγεται τὸν νόμον ὁ Φιλοκράτης, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὴν προσπάθειάν του νὰ σώσῃ τὸν Φιλῖνον καὶ Ἀριστίωνα, καθ' ὧν ἡ δίκη.

Ὁ Reiske προέτεινε τὴν γραφὴν: τὸ μὲν ὅλον οὐ δίκαιον οὐδὲ προσῆκον ποιεῖ Φιλοκράτης, γραφὴν, ἡ ὁποία οὐδὲν ἀφήγει ἀμετάβλητον. Ὅμοιως ἀπαράδεκτος εἶναι καὶ ἡ τοῦ Dobree: τῶν μὲν νομίμων οὐ δικαίως προσαγορεύει εἰργεσθαι Φ. Ὁ Bake (1) ἐπ' ἴσης τολμηρῶς γράφει: τῶν μὲν νομίμων καὶ τοῦ δικαίου οὐ προῖκα εἴργοι με Φ., ἐν ᾧ ὁ Mätzner ὀβελίζων τὸ δεύτερον οὐ (μετὰ τὸ δίκαιον) γράφει: οὐ δικαίως προκαθιστάτῃ ἐξηγεῖ δὲ τὸ προκαθιστάτῃ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ προῖσταναι, προῖσταςθαι=προφασίζεσθαι (πρβλ. 2γ1), ἀλλ' ἀμφιβάλλει, ἂν τὸ προτεινόμενον εἶναι ἐπαρκὴς ἴσσις. Ὅμοιως δὲ καὶ ὁ Blas: ὑποπτεύει, ὅτι τοιοῦτον ῥῆμα (προσταίῃ) κρύπτεται, παραβάλλει δὲ καὶ πρὸς τὸ 2γ1 καὶ Δημ. 30,5, παραδέχεται δὲ καὶ τὴν διόρθωσιν

3) Πρβλ. 1,28 οὐ γὰρ δὴ πού μαρτύρων γ' ἐναντίον οἱ ἐπιβουλεύοντες τοὺς θανάτους τοῖς πέλας μηχανῶνται τε καὶ παρασκευάζουσιν, ἀλλ' ὥς μάλιστα δύναται λαθρασιότατα καὶ ὥς ἀνθρώπων μηδὲνα εἰδέναι.

1) Τὴν γνώμην του ἀναφέρει ὁ Sauppe, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 12 καὶ ὁ Mätzner σελ. 111.

τοῦ Bake οὐ προῖκα, ἐπικρίνει δὲ τὴν τοῦ Schöll: τὸ μὲν ὅλον οὐ δικαίως αὐτὸν προκαθισταῖ Φιλοκράτης κατηγορῶν κλπ ⁽²⁾.

Ὁ P. Ottsen: *ὅτι τὸν μὲν νόμον καὶ τὸ δίκαιον οὐ δικαίως προκαθισταῖ* ⁽³⁾, ὁ Linder ⁽⁴⁾ *ὅτι τὸν μὲν νόμον οὐ τοῦ δικαίου οὐδὲ τοῦ ἀληθοῦς ἔνεκα προκαθισταῖ, ὥστε εἰς μὲν τὸ τοῦ δικαίου ν' ἀναφέρεται τὸ κατηγορῶν, εἰς δὲ τὸ τοῦ ἀληθοῦς τὸ διαβάλλων* (πρβλ. καὶ αἰτιῶτο καὶ διαβάλλοι). Ὁ δὲ L. Kayser ⁽⁵⁾ *ὅτι τὸν μὲν νόμον οὐχ ἱκανόν μου προκαθῆσθαι <ἡγοῦμαι>, εἰ Φιλοκράτης κατηγοροῖ καὶ διαβάλλοι με εἰς τὸ δικαστήριον.*

Ὁ δὲ Sauppe (ἐνθ' ἄνωτ.) ἐπικρίνων τὴν χρῆσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ προκαθίστημι (ἀντὶ προφασίζομαι) προτείνει νὰ γραφῇ: *τὸν μὲν νόμον οὐ δίκαιον εἰ προφασίζεται Φιλοκράτης, καὶ νὰ παραληφθῇ κατωτέρω ἢ γραφὴ τοῦ A λέγει, ἐν ᾧ εἰς τὴν Epistulam criticam ad God. Hermannum* (σελ. 31 κ. ε) καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἀττικῶν ρητόρων, τὴν ἐν Ζυρίχῃ (1839) μετὰ τοῦ Baiter ἐκπονηθεῖσαν, εἶχε προτείνει: *οὐ δικαιοῦν προκαλεῖσθαι εἰ Φιλοκράτης κατηγορῶν καὶ διαβάλλων <εἰσίοι> εἰς τὸ δικαστήριον.* Εἰς τὸν Sauppe παραπέμπει καὶ ὁ Jernstedt.

Ὁ Van Herwerden ⁽⁶⁾ γράφει: *τῶν μὲν νομίμων οὐ δικαίως ἄμοιρόν με καθισταῖ, ὁ δὲ Thalheim «ἀποπειράται» νὰ διορθώσῃ γράφων: οὐ δικαίως μου προκαθισταῖ, τὸ ὅποιον ἀγνοῶ τί σημαίνει, καὶ ὁ Gernet οὐ δικαίως οὐδὲ προῖκα προτίσταιτο* ⁽⁷⁾.

Ἀπὸ τὸν σωρὸν αὐτὸν τῶν διορθώσεων ἀσφαλὲς συνάγεται τὸ ὅτι

2) Rhein. Museum 27 (1872) σ. 102. Καὶ ὁ P. Graffunder (De Cripsiano et Oxoniensi Antiphontis, Dinarchi, Lycurgi codicibus. Diss. Berolini 1883 σ. 16) λέγει τὰ ἐξῆς: Quamquam enim huic truncato loco intelligendo paene Oedipo conjectore opus est, tamen hoc pro certo statui potest, verbum προκαθιστάναι (τὴν δίκην εἰς τὸ δικαστήριον) genuinum esse, quoniam reus queritur sibi actionem praereptam esse.

3) De Antiphontis verborum formarumque specie σ. 7 παρὰ Sauppe ἐνθ' ἄνωτ. σ. 12.

4) De rerum dispositione apud Antiphontem et Andocidem (Upsala 1851) σελ. 61.

5) Rhein. Museum 16 σελ. 79. Παρὰ Sauppe.

6) Muemosyne N. S. 11 (1883) σελ. 226. Τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσιν τῶν τριῶν λόγων τοῦ Ἀντιφώντος δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω.

7) Ὁ ἡμέτερος Ν. Δούκας (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 235) γράφει οὐ δίκαιον οὐ προκαθῆσθαι καὶ ἐξηγεῖ: οὐ δίκαιον τὸν νόμον οὐ προτιμᾶσθαι ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Ἄλλ' ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἐξηγεῖται ἡ ὀνομαστικὴ Φιλοκράτης καὶ καταφεύγει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ Reiske.

ἔδῳ κρύπτεται ἡ ἔννοια τοῦ προφασίζεται. Ἀπὸ τὴν σύνταξιν ἐπ' ἴσης βλέπομεν, ὅτι ἔδῳ χρειάζεται μία εὐκτική (διὰ τὴν συμφωνήσῃ μὲ τὸ λέγει καὶ τὸ ἐξελεγχθῆσοιτο) μὲ προσωπικὴν σύνταξιν (διότι ἄλλως δὲν ἐξηγοῦνται αἱ ὀνομαστικαὶ κατηγορῶν κλπ). Ἐπομένως ἡ λέξις δίκαιον δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀπρόσωπον ῥῆμα, ἀλλὰ χρήζει διορθώσεως. Μεθοδικῇ ἐπ' ἴσης ἀνάγκη μας ὑποχρεώνει νὰ προβῶμεν εἰς διόρθωσιν ὅχι τῶν ὁμοφώνως ὑπὸ τῶν δύο σπουδαιότερων χειρογράφων παραδοθεισῶν λέξεων, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ποικιλοτρόπως. Νομίζω ἐπ' ἴσης, ὅτι ἔδῳ ἡ γραφὴ τοῦ Α πρέπει νὰ προτιμηθῇ, ὅχι μόνον, διότι ὁ βιβλιογράφος τοῦ Ν σημειώνει εἰς τὴν ὥαν τὴν λέξιν σφάλμα, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἀρτιωτέρα, πιθανώτατα δὲ τὸ προκαθίσται η τοῦ Ν προέκυψεν ἔκ τινος τύπου ὁμοίου πρὸς τὸ προκαθῆσθαι εἰ τοῦ Α (πρβλ. καὶ 1,8 βασανισθῆναι).

Ἐπὶ τῇ βάσει ἄρα τῶν συλλογισμῶν τούτων πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν μὲν εὐκτικὴν εἰς τὸ εἰ τοῦ Α, ὑπὸ τὸ ὅποιον κρύπτεται τὸ εἶη. τὴν δὲ λέξιν δίκαιον νὰ γράψωμεν δίκαιος, τὴν δ' ἔννοιαν τοῦ προφασίζεσθαι εἰς τὸ προκαθῆσθαι διορθούμενον εἰς προκαθίσταται.

Τὸ ῥῆμα προκαθίημι σημαίνει: ῥίπτω εἰς τὸ μέσον (Πρβλ. Δημοσθ. περὶ συμμορ. 5 εἰς δὲ τὴν ταραχὴν ταύτην καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην παραινῶ μὴ προκαθεῖναι τὴν πόλιν ἡμῶν). Ἐπειτα λαμβάνει τὴν σημασίαν τοῦ δολίως προβάλλειν τι πρὸς ἀπάτην (Πρβλ. Δημ. περὶ παραπρ. 77 ἐπειδὴ δὲ ἦκεν εἰς Πύλας, οἱ Λακεδαιμόνιοι δ' αἰσθόμενοι τὴν ἐνέδραν ὑπεχώρησαν, τοῦτον αὖ προκαθῆκεν ἐξαπατᾶν ὑμᾶς=μας τον ἔβγαλες τὴ μέση), ἔξ οὗ καὶ λόγους προκαθίημι (Πρβλ. Δίων. Κάσιον 8, 9, 1 καὶ προκαθεῖς τὸν λόγον, ὅτι τὴν τε ἐξουσίαν οἱ τὴν δημοκρατικὴν δώσοι, ὅπως ἀπροσδόκητον αὐτὸν διὰ μάλιστα λάβῃ). Ἀνάλογον περιποι σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ἀπλοῦν καθίημι (Δίων Κάσ. 41, 47 λόγους συμβατηρίους καθεῖναι), ἔκ τῆς σημασίας δὲ ταύτης εὐκόλως τὸ μέσον προκαθίημι ἡδύνατο νὰ σημάνῃ: προφασίζομαι, ὅπως τὰ προβάλλομαι, προσέχομαι, προῖσταμαι κλπ. Ἄν δὲ δὲν ἔχομεν παράδειγμα τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ προκαθίημι—τοῦλάχιστον ἐγὼ δὲν κατάρθωσα νὰ εὔρω—τὸ παρ' Ἀριστοφάνει ὅμως (Σφηκ. 174) οἷαν πρόφασιν καθῆκεν οὐδεμία, νομίζω, ἀπολείπει ἀμφιβολίαν.

Γραπτέον ἄρα: τὸν μὲν νόμον οὐ δίκαιος προκαθίσταται εἶη Φιλοκράτης κατηγορῶν καὶ διαβάλλων, ὅπερ δι' ἐλαφροῦς διορθώσεως ἐπετεύχθη.

6,32 Ὅπου γὰρ ἐθέλοντος ἐλέγχεσθαι ἐμοῦ περὶ ὧν ἡτιῶντο οὗτοι

μὴ ἤθελον ἐλέγχειν, ἡδίκουν καὶ ἐμὲ μὲν δήπου ἀπέλυνον, αὐτοὶ δὲ κατὰ σφῶν αὐτῶν μάρτυρες ἐγένοντο, ὅτι οὐδὲν δίκαιον οὐδ' ἀληθὲς ἡτιῶντο.

Ὁ Reiske παρατήρησεν, ὅτι μετὰ τὸ ἡδίκουν ἔδει νὰ κεῖται καὶ ἐμὲ καὶ ἑαυτούς, ὅπερ, φαίνεται, ἔχων ὑπ' ὄψει τοῦ ὁ Müller μεταφράζει ὥδε: injuriam utique mihi que sibi que ipsi dederunt et me quidem absoluerunt. Ὁ Dobree⁽¹⁾ εὐρῆκεν «ἐφθαρμένον» τὸ ἡδίκουν, δὲν το διορθώνει ὁμῶς. Εἰς τοῦτο προέβη ὁ C. G. Linder⁽²⁾ γράψας ἐφθυοδίκουν, καὶ ὁ Saurpe⁽³⁾ γράψας ἀδικοῦντα, καὶ ὁ Blass γράψας ἀντὶ τοῦ ἡδίκουν καὶ: <εἴ τι> ἡδικοῦντο, ὅπερ ἀπεδέχθησαν πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ἐκδότης⁽⁴⁾.

Ὅλαι ὁμῶς αἱ διορθώσεις αὐταὶ εἶναι περιτταί, διότι τὸ κείμενον εἶναι ὑγιές. Ὁλόκληρος ἡ προσπάθεια τοῦ λέγοντο. ἐδῶ τείνει προφανῶς ὅχι τόσον εἰς τὸ ν' ἀπολογηθῇ διὰ τὴν κατηγορίαν, ὅσον εἰς τὸ νὰ δεῖξη τὴν μοχθηρίαν τῶν ἀντιδίκων καὶ νὰ φανῇ κατήγορος αὐτὸς (ἀδικοῦμενος) ἀντὶ κατηγορουμένου. Ἡ τάσις αὕτη ἀφανίζεται, ἀν λείψῃ τὸ ἡδίκουν. «Μὲ τὸ ν' ἀργοῦνται—λέγει—τὸν ἔλεγχον εὐρίσκοντο ἐν τῷ ἀδίκῳ—αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει ἐδῶ τὸ ἀμετάβατον ἀδικῶ—καὶ—ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἐπεξηγήσις τοῦ ἀδίκου των—ἐμὲ μὲν ἀπεδείκνυν ἀθῶον, αὐτοὶ δ' ἑαυτῶν κατεμαρτύρουν». Ἀντὶ τῆς ὁραίας αὐτῆς ἐννοίας τὸ εἴ τι ἡδικοῦντο ἀποτελεῖ ἀπλὴν κοινοτοπίαν.

Ἄλλως πολὺ συχνὰ ὁ ρήτωρ μεταχειρίζεται τὸ ἀδικῶ καὶ ἄδικος περὶ τῶν κατηγορῶν, τῶν ψευδῇ μηνυόντων. Ἀμέσως κατωτέρω κεῖται: οὐδὲν δίκαιον ἡτιῶντο καὶ ἐν § 7 τὴν δὲ κατηγορίαν . . . πεποιήται διαβολῆς ἐνεκα καὶ ἀπάτης, ὅπερ ἀδικώτατόν ἐστιν τῶν ἐν ἀνθρώποις καὶ 2811 ἀδίκως διώκοντές με (Πρβλ. καὶ 6,38 ἐδέοντο διαλλαγῆναι καὶ δίκην ἔτοιμοι ἦσαν διδόναι τῶν ἡμαρτημένων—λέγει περὶ τῶν κατηγορῶν του).

Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ ἀδικεῖν (ἐπὶ τοῦ κατηγοροῦ) παροραθεῖσα ὠδήγησε καὶ εἰς ἄλλην διόρθωσιν τὸν Wilamowitz, ἣν ἐκεῖνος μὲν ἐξακρακτήρισεν ὡς πρόδηλον καὶ ἀπεδέχθη εἰς τὸ κείμενον ὁ Thalheim, πράγματι ὁμῶς εἶναι ἀτυχήs.

1) Σελ. 153.

2) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 62.

3) Σελ. 18.

4) Ὁ Ignatins μόνον προτείνει ἀδικοῦνται (De Antiphontis Rhamnusii elocutione. Diss. Göttingae 1882 σ. 20).

6,34 οὐδ' αὐτοὶ ἠξίουσιν αἰτιᾶσθαι ἐμὲ οὐδ' ἀδικεῖν ἐν τῷ πράγματι τούτῳ οὐδέν, ἀλλὰ συνῆσαν ἐμοὶ καὶ διελέγοντο.

Ὁ Wilamowitz⁽¹⁾ ὀβελίζει τὸ δεύτερον οὐδ', καὶ πολὺν δικαίως, ἂν τοῦ ἀδικεῖν θεωρήσωμεν ὥς ὑποκείμενον τὸ ἐμὲ· διότι ὅχι μόνον θὰ ἐμφανισθοῦν τὰ διὰ τοῦ οὐδὲ—οὐδὲ συνδεδόμεν' ἀπαρέμματα ἔχοντα διάφορα ὑποκείμενα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἠξίουσιν θὰ εἶχε διττὴν σημασίαν: εἰς τὸ πρῶτον μὲν ἀπαρέμφατον=ἐκριναν ἄξιον, εἶχαν τὴν ἀξίωσιν νά με κατηγοροῦν, εἰς τὸ δεύτερον δὲ=ἐφρόνουν, ὅτι εἰμαι ἔνοχος. Ἀπορίας δὲ ἄξιον εἶναι, πῶς δὲν το εἶχαν παρατηρήσει οἱ οὕτως ἐρμηνεύοντες ἐκδόται⁽²⁾.

Ἄλλ' ἢ δυσκολία αὕτῃ αἴρεται καὶ τὸ οὐδ' ἀποδεικνύεται ὑγιῶς ἔχον, ἂν ὑποκείμενον αὐτοῦ νοήσωμεν τὸ αὐτοί, ὅπως καὶ τοῦ αἰτιᾶσθαι, καὶ ἐρμηνεύσωμεν: οὔτε αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐθεώρουν πρέπον νά με κατηγοροῦν μήτε νά μου κάμουν κἀνένα κακὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

1) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 405 σημ. 2.

2) Πολὺ πρότερον ὁ Jernstedt εἶχεν ὑποπτεύσει: οὔτ' (οὐδ') αὐτὸς ἠξίουσιν ἀδικεῖσθαι οὔτ' (οὐδ') ἐμὲ ἀδικεῖν. Ἄλλ' ἢ γραφὴ καὶ μεταβολὰς πολλὰς φέρει καὶ περιττὴ εἶναι.